

Bergens Skog- og Træplantningsselskap

Beretning om virksomheten i 2015 – Selskapets 147. år

Bergens Skog- og Træplantningsselskap 2015

Beretning om virksomheten Selskapets 147. år

Side 4–5
Styrets beretning

Side 6–15
Regnskap for 2015

Side 17
Styreleders «leder»

Side 19–32
Om virksomheten i 2015

Side 33
Willy Wie

Side 35–36
Byfjellene og eg

Side 38–49
Kulturminner på Fløyen
og deromkring

Side 51–52
Kuriositeter fra
årsberetningsbladene 2001–2004

Side 55
Byfjellslauget

Side 56–60
Hva er klimaskoger og hvilke
forventninger kan man ha til slike?

SAGEN
ØVRE BLEKEN GÅRD
Fløyveien 1
Tlf. 55 31 49 90 – Mob. 472 54 760

Postadresse:
POSTBOKS 116, SANDVIKEN
5812 BERGEN
www.byfjellskogene.no

Skogmester:
JØRGEN FRØNSDAL
Tlf. 55 31 49 90 / 472 54 760
epost: jfr@byfjellskogene.no

Redaksjon:
JO GJERSTAD
JØRGEN FRØNSDAL
ØIVIND ØVREBOTTEN
ERLING BIRKELAND

Opplag: 2.250

Fotografer:
ØØ: Øivind Øvrebotten
EI: Erik Ingvaldsen
DS: Dag Sletten
BT: Bergens Tidende
JG: Jo Gjerstad

Forsidefoto: Mot toppen. – Foto: ØØ
Grafisk tilrettelegging: JO GJERSTAD
Produksjon: BODONI

SELSKAPETS ÅRSMØTE

holdes torsdag 28. april 2016 kl. 19.00
PÅ FLØIEN FOLKERESTAURANT

Gratis Fløibane klokken 18.30 og 18.45 fra Nedre stasjon
mot fremvisning av årsberetning i billettluken.

Dagsorden

1.
Valg av møtedirigent, referent og to stk.
til å signere protokollen

2.
Styrets årsberetning for 2015

3.
Årsregnskap for 2015

4.
Fastsettelse av kontingent 2017

5.
Innkomne saker

6.
Valg av styremedlemmer
På valg er:
Styreleder Erling Birkeland
Styremedlem Gunnar Knudsen
Styremedlem Anne K. Irgens

7.
Valg av valgkomité

I tilknytning til årsmøtet vil
snektermester og fjellbonde

Geirr Vetti

kåsere over

*«Høyt og lavt med sherpaer i Norge,
og fra gården til Geirr på Skår i Luster»*

Velkommen

STYRETS ÅRSBERETNING FOR 2015

1. Virksomhetens art og lokalisering

STIFTELSEN Bergens Skog- og Træplantningsselskaps formål er å sikre og forvalte de områder som Stiftelsen disponerer til beste for Bergen by. Dette reguleres i egen avtale med Bergen kommune. Stiftelsen er etablert i 1868 og har sin virksomhet på Øvre Bleken Gård, Fløyveien 1. Det er avholdt syv styremøter og en befaring på Fløyen/Sandviksfjellet. I tillegg har styrets medlemmer avholdt diverse møter i komiteer og utvalg knyttet til prosjekter og spesielle arbeidsoppgaver for Stiftelsen. Spesielt bør nevnes Dugnadsgjengens innsats på Fløyen som i år utgjør 5300 arbeidstimer.

Byfjellskogene AS er et heleid datterselskap av Stiftelsen. Storparten av den daglige driften i Naturparken blir utført av ansatte i Byfjellskogene AS. Skogmesteren jobber i begge selskapene. Byfjellsforvalteren deltar regelmessig på styrets møter.

2. Fortsatt drift

I samsvar med regnskapsloven bekreftes det at forutsetningen om fortsatt drift av Stiftelsen er lagt til grunn ved utarbeidelsen av årsregnskapet. Årsregnskapet for 2015 er satt opp under forutsetning om fortsatt drift. Styret anser at det ikke er finansiell risiko som er av betydning i forbindelse med bedømmelsen om selskapets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat. Stiftelsen har ikke stillet sikkerhet for ledere og tillitsvalgte. Styret og komited medlemmene mottar ikke honorarer for sitt arbeid.

3. Arbeidsmiljønoter

Ved beretningsårets slutt hadde Stiftelsen en person ansatt (80 % stilling) som er skogmesteren. Stiftelsen har ikke vært rammet av arbeidsuhell for de ansatte verken med personskade eller materielle skader. Arbeidsmiljøet anses som tilfredsstillende. Det er ingen kvinner ansatt i stiftelsen. Ved ansettelse av flere arbeidstakere vil Stiftelsen praktisere likestilling mellom kjønnene. Av styrets syv medlemmer er to kvinner.

4. Ytre miljø

Stiftelsens virksomhet utøves under nødvendige miljøhensyn. Arbeider i nedslagsfeltet for drikkevannsforsyningen til Bergen kommune gjennomføres i samsvar med pålegg fra kommunale myndigheter.

5. Stilling og resultat

Årets resultat er på kr 240 904. Resultatet må sees i lys av betydelige avskrivninger på investeringer i bygg og maskiner. Overskuddet er også et resultat av en gave som skal disponeres til kjøp av ny tømmerhenger i 2016. Årets resultat i stiftelsens heleide datterselskap, Byfjellskogene AS, er på kr -26 097.

Selskapet søker, og får årlig prosjektmidler fra ulike fonds. Virksomheten vår er delvis avhengig av slike prosjektmidler for å opprettholde en sunn økonomi. I tillegg det betydelige økonomiske bidraget som medlemmene i Byfjellslauget gir. Styret mener resultatet for Stiftelsen er tilfredsstillende. Regnskapet gir en rettvise oversikt over Stiftelsens reelle økonomiske situasjon pr. 31.12.2015 og styret mener derfor at forutsetningen for videre drift er til stede.

6. Vurdering av den fremtidige situasjon

Styret legger til grunn en opprettholdelse av den økonomiske situasjon i 2016.

Bergen, 10. mars 2016

Erling Rirkeland
styreleder

Geo Wilson
styremedlem

Gunnar Knudsen
styremedlem

Tor Fossen
styremedlem

Eva Katrine Taule
styremedlem

Anne K. Irgens
styremedlem

Trond Wathne Tveiten
styremedlem

Jørgen Frønsdal
Daglig leder

Resultatregnskap pr. 31. desember 2015

Bergens Skog- og Træplantningsselskap

Driftsinntekter og driftskostnader	Note	2015	2014
Salgsinntekter		434 564	206 485
Andre driftsinntekter	4	4 773 237	4 527 306
Sum driftsinntekter		<u>5 207 801</u>	<u>4 733 792</u>
Varekostnader	8	2 274 150	2 050 312
Lønnskostnader	3	830 959	765 653
Ordinære avskrivninger	1	468 571	603 068
Andre driftskostnader	3, 4	1 392 709	1 600 637
Sum driftskostnader		<u>4 966 389</u>	<u>5 019 670</u>
Driftsresultat		<u>241 411</u>	<u>-285 878</u>
Finansinntekter og -kostnader			
Renteinntekt fra selskap i samme konsern		200	314
Renteinntekter		49 908	113 071
Annen finansinntekter		48	30
Rentekostnader		239	705
Resultat av finansposter		<u>49 917</u>	<u>112 710</u>
Ordinært resultat før skattekostnad		<u>291 328</u>	<u>-173 168</u>
Skattekostnad på ordinært resultat	4	50 424	97 233
Årets resultat	7	<u>240 904</u>	<u>-270 401</u>
Overføringer			
Avsatt til annen egenkapital		240 904	-270 491
Sum overføringer		<u>240 904</u>	<u>-270 401</u>

Balanse

Eiendeler	Note	2015	2014
Anleggsmidler			
Varige driftsmidler			
Tomter, bygninger o.a. fast eiendom	1	4 788 349	5 075 095
Maskiner og anlegg	1	286 555	423 435
Transportmidler	1	316 598	28 334
Driftsløsøre, inventar o.l.	1	23 041	32 317
Sum varige driftsmidler		<u>5 414 543</u>	<u>5 559 181</u>
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i datterselskap	2	120 000	120 000
Investeringer i aksjer og andeler	2	2 085	2 085
Sum anleggsmidler		<u>5 536 628</u>	<u>5 681 266</u>
Omløpsmidler			
Fordringer			
Kundefordringer		4 425	67 200
Andre kortsiktige fordringer	9	597 360	136 053
Bankinnskudd, kontanter o.l.	5	4 641 705	4 838 662
Sum omløpsmidler		<u>5 243 490</u>	<u>5 041 916</u>
Sum eiendeler		<u>10 780 117</u>	<u>10 723 181</u>
Egenkapital og gjeld			
Egenkapital			
Innskutt egenkapital			
Overkurs		1 859 000	1 859 000
Sum innskutt egenkapital		<u>1 859 000</u>	<u>1 859 000</u>
Opptjent egenkapital			
Annen egenkapital		8 538 590	8 297 686
Sum opptjent egenkapital		<u>8 538 590</u>	<u>8 297 686</u>
Sum egenkapital	7	<u>10 397 590</u>	<u>10 156 686</u>
Gjeld			
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		0	3 532
Betalbar skatt	4	72 032	90 715
Skyldig offentlige avgifter		87 422	96 828
Annen kortsiktig gjeld		223 073	375 420
Sum kortsiktig gjeld		<u>382 527</u>	<u>566 495</u>
Sum gjeld		<u>382 527</u>	<u>566 495</u>
Sum egenkapital og gjeld		<u>10 780 117</u>	<u>10 723 181</u>

Bergen, 10. mars 2016
Styret i Bergens Skog- og Træplantningsselskap

Erling Birkeland
styremedlem

Geo Wilson
styremedlem

Gunnar Knudsen
styremedlem

Trond Wathne Tveiten
styremedlem

Eva Katrine Taule
styremedlem

Anne K. Irgens
styremedlem

Tor Fossen
styremedlem

Jørgen Frømsdal
Daglig leder

Resultatregnskap pr. 31. desember – Konsolidert BS&T og Byfjellskogene AS

Driftsinntekter og driftskostnader	2015	2014
Salgsinntekter	1 130 360	965 690
Andre inntekter	4 402 237	4 176 306
Sum driftsinntekter	5 332 597	5 141 997
Varekostnader	59 150	70 312
Lønnskostnader m.m.	3 171 954	2 758 676
Avskrivning på driftsmidler	468 571	603 068
Annen driftskostnad	1 616 207	1 926 206
Sum driftskostnader	5 315 882	5 358 262
Driftsresultat	216 715	- 216 265
Finansinntekter og finanskostnader		
Annen renteinntekt	50 649	117 761
Annen rentekostnad	2 133	1 062
Resultat av finansposter	48 516	116 729
Resultat	265 231	-99 536
Skattekostnad på ordinært resultat	50 424	116 034
Ordinært resultat	214 807	-215 570
Årsresultat	214 807	-215 570
Overføringer		
Avsatt til annen egenkapital	214 807	-215 570
Sum overføringer	214 807	-215 570

Balanse pr. 31. desember 2015 – Konsolidert BS&T og Byfjellskogene AS

Eiendeler	2015	2014
Anleggsmidler		
Varige driftsmidler		
Tomter og bygninger	4 788 349	5 075 095
Maskiner og anlegg	286 555	423 435
Transportmidler	316 598	28 334
Driftsløsøre, inventar o.l.	23 041	32 317
Sum varige driftsmidler	5 414 543	5 559 181
Finansielle anleggsmidler		
Investeringer i datterselskap	0	0
Investeringer i aksjer og andeler	2 085	2 085
Sum finansielle anleggsmidler	2 085	2 085
Sum anleggsmidler	5 416 628	5 561 266
Omløpsmidler		
Fordringer		
Kundefordringer	534 653	72 013
Andre fordringer	144 284	362 535
Sum fordringer	678 937	434 548
Bankinnskudd, kontanter o.l.	5 226 736	5 090 240
Sum omløpsmidler	5 905 673	5 524 788
Sum eiendeler	11 322 300	11 086 053
Egenkapital og gjeld		
Egenkapital		
Grunnkapital	1 859 000	1 859 000
Overkurs.....	4 250	4 250
Annen egenkapital	8 578 261	8 363 454
Sum egenkapital	10 441 511	10 226 704
Gjeld		
Kortsiktig gjeld		
Leverandørgjeld	10 484	57 952
Betalbar skatt	72 032	109 516
Skyldig offentlige avgifter	381 078	265 678
Annen kortsiktig gjeld	417 194	426 204
Sum kortsiktig gjeld	880 789	859 349
Sum gjeld	880 789	859 349
Sum egenkapital og gjeld	11 322 300	11 086 053

Bergen, 10. mars 2016
Styret i Bergens Skog- og Træplantningsselskap

Erling Rykkeland
styreleder

Geo Wilson
nestleder

Trond Wathne Tveit

Gunnar Knudsen

Tor Fossen

Eva Katrine Taule

Anne K. Irgens

J. Frønsdal
skogmester

Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven. Det er utarbeidet etter norske regnskapsstandarder og god regnskapsskikk for ideelle organisasjoner

Hovedregel for vurdering og klassifisering av eiendeler og gjeld

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk er klassifisert som anleggsmidler. Andre eiendeler er klassifisert som omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen et år er uansett klassifisert som omløpsmidler. Ved klassifisering av kortsiktig og langsiktig gjeld er analoge kriterier lagt til grunn.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi når verdifallet forventes ikke å være forbigående. Anleggsmidler med begrenset økonomisk levetid avskrives planmessig. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt mottatt beløp på etableringstidspunktet. Langsiktig gjeld oppskrives ikke til virkelig verdi som følge av renteendring.

Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt mottatt beløp på etableringstidspunktet. Kortsiktig gjeld oppskrives til virkelig verdi som følge av renteendring.

Enkelte poster er vurdert etter andre regler og redegjøres for nedenfor.

Varige driftsmidler

Varige driftsmidler med anskaffelseskost over kr 15.000, avskrives over forventet økonomisk levetid.

Aksjer og andeler i datterselskap

Investeringer i datter selskap er vurdert etter kostmetoden. Det benyttes prinsippet om laveste verdi av historisk kost og virkelig verdi.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av en individuell vurdering av de enkelte fordringene.

Pensjon

Pensjonsordninger finansiert via sikrede ordninger er ikke balanseført. Pensjonspremien anses i disse tilfeller som pensjonskostnad og klassifiseres sammen med lønnskostnader.

Inntektsføring og kostnadsføring

Inntekter regnes som opptjent når betingelsene for å motta inntektene er oppfylt og det er rimelig sikkerhet for at man vil motta inntektene. Gaver inntektsføres i sin helhet når de mottas, tilsvarende for tilskudd såfremt det ikke foreligger betingelser tilknyttet disse. I så fall bokføres mottatte tilskudd som tilskuddsgjeld inntil betingelsene for å motta inntektene er oppfylt. Kostnader regnskapsføres når kostnaden er påløpt, uavhengig av om det er mottatt faktura for kostnaden og uavhengig om kostnaden faktisk er betalt.

Dugnadsinnsats

Det utføres en ikke ubetydelig dugnadsinnsats av stiftelsens dugnadsgjeng. Dette resultatføres ikke, da dette ikke er i henhold til God Regnskapsskikk for ideelle organisasjoner. Den estimerte verdien av dugnadsinnsatsen vises derimot i noteopplysningene, da stiftelsen ønsker å synliggjøre verdien av dette arbeidet.

Note 1. Anleggsmidler

	Bygninger og tomter	Maskiner og anlegg	Driftsløsøre, inventar o.l.	Sum
Anskaffelseskost pr. 01.01.15	5 977 362	1 852 754	44 166	7 874 282
- Avgang driftsmidler i året		-28 334		-28 334
+ Tilgang kjøpte anleggsmidler	0	332 427	19 840	19 840
= Anskaffelseskost 31.12.15	5 977 362	2 141 018	64 006	7 865 788
Akkumulerte avskrivninger 31.12.15	1 189 016	1 537 865	40 965	2 767 846
= Bokført verdi 31.12.15	4 788 349	603 153	23 041	5 414 543
Årets ordinære avskrivninger	286 746	170 016	11 809	468 571
Økonomisk levetid	8–50 år	5 år	5 år	

Selskapet er gitt eiendomsrett til kunstverket «De blå hestene» som er plassert på Fløyen.

I tillegg til de bokførte anleggsmidler så innehar stiftelsen eiendomsrett til tomter og bygninger som ikke er balanseført.

Note 2. Aksjetabell

	Eierandel i %	Anskaffelse kost	Balanseført verdi
Byfjellskogene	100	120.000	120.000
Fløibanen AS 1 aksje			100
Storebrand ASA ord 397 aksjer			1985

Byfjellskogene har forretningskontor i Bergen. Stemmeandel er 100%.

Egenkapital pr. 31. desember 2015 er kr 163 921 resultat for 2015 er negativt med kr 26 097.

Det er ikke utarbeidet konsernregnskap ihht reglene for små foretak.

Vedlagt følger hovedtall for Byfjellskogene

	2015	2014
Driftsinntekter	3 047 016	2 739 205
Driftskostnader	3 071 712	2 669 592
Resultat av finansposter	-1 401	4 019
Skattekostnad	0	18 801
Årsresultat	-26 097	54 831

Note 3. Lønnskostnader, antall ansatte og godtgjørelser

Lønnskostnader består av følgende poster:	2015	2014
Lønninger	494 386	535 809
Arbeidsgiveravgift	81 814	90 114
Innberetningspliktige pensjonskostnader	177 169	96 159
Andre personalkostnader	77 590	43 570
Sum lønnskostnader	830 959	765 652
Gjennomsnittlig antall årsverk	0,8	0,8

Ytelser til ledende personer

	Daglig leder	Styret
Lønn	455 811	0
Annen godtgjørelse	10 318	0

Pensjon

Selskapet har pensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Pensjonsforpliktelsen er ikke balanseført, og den årlige pensjonspremien anses som årets pensjonskostnad. Kostnaden inngår i posten Andre personalkostnader.

Revisor

Kostnadsført honorar for revisjonshonorar inkl. juridisk bistand for 2015 er kr 47 004. Juridisk bistand er kr 4 400.

Note 4. Andre Inntekter

	2015	2014
Rammeavtale Bergen Kommune	1 796 930	1 796 930
Medlemskontingent	300 525	378 796
Andre inntekter inkl. Byfjellslauget	622 889	655 931
Inntekter eiendommene	390 202	478 113
Inntekter vedr. utleie til Byfjellskogene	371 000	351 000
Andre gaver	1 291 691	866 537
Totalt	4 773 237	4 527 306

Stiftelsen er skattepliktig for leieinntekter, fratrullet kostnader knyttet til leieobjekter. Den skattepliktige nettoinntekten for 2015 er på kr 186 810 som utgjør en betalbar skatt på kr 50 439. Betalbar skatt inkludert formueskatt er kr 72 032 for 2015.

Stiftelsen mottok i 2012 en testamentarisk gave kr 4 740 698 fra Nils Edvard Marthinussen. Gaven forvaltes i en egen stiftelse hvor avkastningen skal gå til vedlikehold av tur og gangstier på Fløy- og Midtfjellet. I 2015 har Bergens Skog- og Træplantningsselskap mottatt kr 100 000 fra denne stiftelsen.

Note 5. Bundne midler

Av innstående bankinnskudd er det bundne midler (skattetrekskonto) kr 73 170. Skattetrekk for 6. termin 2015 utgjør kr 21 459.

Note 6. Dugnad

Beregnet verdi medlemmers dugnadsinnsats er for 2015 kr 1 500 000 og 2014 kr 1 400 000.

Note 7. Egenkapital

	Grunnkapital	Annen egenkapital	SUM
Opprinnelig IB. 01.01.2015	-1 859 000	-8 297 686	-10 156 686
Årets resultat	–	240 904	240 904
Kapital 31.12.2015	-1 859 000	-8 056 781	-9 915 781

Grunnkapitalen på 1.859.000 består av testamentariske fond gitt til stiftelsen frem til overgang til næringsdrivende stiftelse i 2008.

Note 8. Varekostnad

Fra og med år 2012 er all tilrettelegning for friluftsliv, vegetasjonsrydding, hogst og skogskjøtsel samt veivedlikehold foretatt av Byfjellskogene AS. Dette utgjør kr 2 774 150 i 2015.

Note 9. Fordring på nærstående

Bergen Skog- og Træplantningsselskap har gjeld til Byfjellskogene pr. 31.12.2015 på kr 597 360.

KPMG AS
Postboks 4 Kristianborg
Kanalveien 11
N-5822 Bergen

Telephone +47 04063
Fax +47 55 32 71 20
Internet www.kpmg.no
Enterprise 935 174 627 MVA

Til styret i Bergens Skog- og Træplantnings- selskap

REVISORS BERETNING

Uttalelse om årsregnskapet

Vi har revidert årsregnskapet for Bergens Skog- og Træplantnings- selskap som viser et overskudd på kr 240 904. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2015 og resultatregnskap for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge, og for slik intern kontroll som styret og daglig leder finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav, og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for stiftelsens utarbeidelse av et årsregnskap som gir et rettviseende bilde. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av stiftelsens interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige, og om regnskapsestimatene utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Offices in:

Oslo	Grimstad	Molde	Trondheim
Ålesund	Hamar	Narvik	Tynset
Bergen	Haugesund	Sandnessjøen	Tennessjøen
Bodo	Kristiansund	Stord	Ålesund
Elverum	Larvik	Strøme	
Finnset	Mo i Rana	Tromsø	

KPMG AS, a Norwegian limited liability company and member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity.

Statsautoriserede revisorer - medlemmer av Den norske Revisorforening

Konklusjon

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter, og gir et rettvissende bilde av den finansielle stillingen til Bergens Skog- og Træplantnings-selskap per 31. desember 2015 og av resultater for regnskapsåret, som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet og forutsetningen om fortsatt drift er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

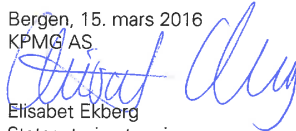
Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av stiftelsens regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Konklusjon om utdelinger og forvaltning

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000, mener vi stiftelsen er forvaltet og utdelinger er foretatt i samsvar med lov, stiftelsens formål og vedtektene for øvrig.

Bergen, 15. mars 2016
KPMG AS

Elisabet Ekberg

Statsautorisert revisor

Jordal – mot nord

Foto: EI

Brukene i Jordal ligger i dalbunnen på østsiden av Jordalsvannet, omgitt av fjell som strekker seg opp til 500 meter over havet. Fjellene gjør at solen er borte tre måneder midtvinters. Innmarken er vestvendt og skråner ned mot Indrevannet, Jordalsvannets indre del. Jordal er i utstrekning den største gården i Åsane. To elver renner ut i det store Jordalsvannet. Nausteelva kommer fra Setervannet og Vinddalen, Storelva fra Jordalsskaret og Heggebotn.

Når Jordal i tidligere tider ble regnet for å være en av de beste gårdene i Åsane, hadde det delvis sammenheng med de store fjellbeitene bøndene der rådde over. I mange år var det vanlig at de tok innleiesauer fra andre gårder i Åsane, Bergen og Askøy. Det var vanlig å slippe husdyrene på sommerbeite i Jordalsskaret. Noen av brukene hadde faktisk stølshus der til midt på 1970-tallet.

Jordal er et av de få levende jordbrukssamfunn som fremdeles ligger i den tidligere Åsane kommune.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

ALLEMANNSRETTE TIL GLEDE OG BESVÆR

I NORGE HAR VI den unik rettigheten at vi kan ferdes i utmark, skog og fjell uten å spørre grunneieren. Vi har og rett og lage stier og øke standarden på stier med grunneiers tillatelse dersom områdene ikke er fredet.

Stadig flere av oss ser nytten av å kunne bevege oss i ulendt terreng. I tillegg til mosjon og god trening for balansen, gir og slike turer en fantastisk mental stimulans ved å sanse livet i naturen: fugler, dyr, lukter, farger, været, kulturminner m.m. Flere av oss ønsker fortsatt å bevege oss i ulendt terreng når alderdommen tar oss og det blir vanskeligere å forsere de verste skrentene eller bløtste myrene. Noen har de samme problemene i ung alder grunnet nedsatt førlighet eller mangel på trening.

Skogselskapet har i snart 150 år arbeidet for tilrettelegging slik at flest mulig kan komme seg til fjells i ulendt terreng, også de med redusert førlighet. På denne bakgrunn er det svært provoserende at selskapet fikk kritikk for å lage den nye trappen opp til Fjellhytten. Grunnen var at det ble for mange som brukte denne traseen som klageren og et par andre nesten hadde hatt for seg selv tidligere. Tilsvarende klager har det og vært i Fanaposten vedrørende Smøråsen.

Det er egoistisk å gå i mot tilretteleggelse for turer i nærområdene rundt bebyggelse og slik hindre eldre eller andre med nedsatt bevegelse evne muligheten til slike turer. For de som ønsker kun å gå i ulent og ikke tilrettelagte områder, er det fremdeles mange muligheter i Byfjellene.

Både Smøråsen og Fløyen er med i forvaltningsplanene til byfjellene. I byfjellstanderen går det klart fram: «*I friluftsområder med stor trafikk er det behov for tilrettelegging for ferdsel, aktiviteter og opphold.*»

Allemannsretten rundt byen vår skal og kunne nytes for flere enn de med god bevegelsesmuligheter i ulendt terreng ved at enkelte vanskelige partier tilrettelegges for dette formålet.

Erling Birkeland, styreleder

Utsikt fra Blåmanen

Foto: ØØ

Fra Blåmanens ugjestbare brattberg er det fantastisk utsikt nordover mot Askøy, Herdlefjorden, Holsnøy og det dominerende Eldsfjellet (324 moh.). Selv om ikke høyden er imponerende, ruver det godt i landskapet da det er omgitt av lavere områder. I forgrunnen de små dikene på Blåmanen, Tvillingdikene kallet.

*Men oppe paa Fjeldet er der klang
Som gjenlyder i det Fjerne*

skrev vårt bysbarn Johan Sebastian Welhaven (1807–1873) i unge år. Welhaven er i ettertiden mest kjent som Henrik Wergelands kulturelle og poetiske motpol, men har også en posisjon i kraft av sitt eget virke.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

BERETNING OM VIRKSOMHETEN I 2015

A RSMØTET BLE HOLDT 23. april på Fløirerestauranten. Styrets leder Erling Birkeland ønsket de 55 frammøte velkommen.

Geo A. Wilson ble valgt til ordstyrer og Jørgen Frønsdal til referent. Til å underskrive møteprotokollen ble Karin Cook Tollefsen og Dag Sletten valgt.

Beretningen om Selskapets virksomhet for 2014 ble presentert.

Det var ingen spesielle merknader til denne.

Styreleder orienterte sammen med skogmester om aktuelle saker. Dette var blant annet opprydning etter vinterstormen i januar, Selskapets nettsider, ny turvei i Eidsvåg, ny sti mot Ulriken og oppussing av våningshuset på Øvre Bleken.

Styrets leder gikk deretter gjennom regnskap, styrets årsberetning og revisjonsberetning for 2014.

Årsberetning og årsregnskap ble enstemmig godkjent.

Kontigenten for 2016 ble fastsatt til 300 kr.

Øivind Øvrebotten fra valgkomiteen ledet valget. Som styreleder ble Erling Birkeland gjenvalgt.

Som styremedlemmer ble Eva Katrine Taule og Geo Wilson gjenvalgt. Tor Fossen ble valgt som nytt styremedlem

Etter dette består styret av: Erling Birkeland, styreleder, styremedlemmene Tor Fossen, Eva Katrine Taule, Geo Wilson, Anne K. Irgens, Gunnar Knudsen og Trond Wathne Tveiten (repr. for Bergen kommune) med personlig varamedlem Hanne Kvilhaugsvik (repr. for Bergen kommune).

Som ny valgkomite ble Åse Vaag (etter innstilling fra valgkomiteen) og Øivind Øvrebotten (etter innstilling fra styret) valgt. Styret oppnevner siste medlem av valgkomiteen.

Styret fikk fullmakt til å velge revisor for 2015.

Etter årsmøtet holdt byrådsleder Martin Smith-Sivertsen et innlegg om aktuelle saker omkring forvaltning av Byfjellene i Bergen.

Planting/rydding

I 2015 ble det plantet 4000 gran (*picea abies*), og 450 fjelledelgran (*abies lasiocarpa*). Tilsammen 4450 planter. Hovedparten (4200 stk) ble plantet i Våkendalen, som suppleringsplantninger. I området omkring Skillingsbol-len i Solheimslie ble det plantet 250 gran. Alle plantene er behandlet mot gransnutebillen (*hylobius abietis*).

«Nina» gjorde store skader i Naturparken. Dette rotveltet i Eventyrskogen viser kreftene som var i sving.

Foto: EI

Hogst

8. januar 2015 feide uværet «Nina» over Hordaland (sterkeste middelvind 28,5 m/s). Vinden la store mengder skog i bakken – også på Selskapets områder. Spesielt i fjellsiden under Fløypilen, i Tippetue og i Isdalen. Med dårlig veitilkomst, ble det en krevende jobb å rydde skogen spesielt langs Hesteborgveien og Tippetue. Tømmeret ble først kjørt fram til idrettsplassen på Skansemyren for mellomlagring. Deretter ble det kjøpt videre til Isdalen med tømmerbil – før siste etappen fram til industrien kunne starte.

Men Selskapets dyktige mannskaper fikk tatt ut hovedparten i løpet av vinteren/våren. I perioder var Tippetue og Fløysvingene uframkommelige. Ikke bare på grunn av vindfallet etter «Nina», men også et kraftig snøfall i slutten av januar, som tok knekken på mye av skogen.

I 2015 ble det totalt avvirket 1941 m³ gran/sitkagran for salg, til en brutto-verdi på kr 647 000 (snitt 333 kr/m³). Virket omsettes gjennom Vestskog SA og Nortømmer A/S. Kjøpere er hovedsakelig Granvin Bruk og sagbruks-industrien i Tyskland og Sverige.

Selv om driftsprisen er høyere enn normalt p.g.a. de ulike hensyn vi må ta i en bynær rekreasjonsskog, har vi et ikke ubetydelig overskudd av driftene.

Hovedparten (1540 m³) ble tatt ut i Isdalen. Skogsentreprenørene Arne Johan Lid og Svein Arild Valaker stod for arbeidet. Som vanlig gjorde de dette på en utmerket måte. I tillegg ble det avvirket 60 m³ tømmer til egne sagbruk/salg, og om lag 20 m³ til produksjon av ved. Dette arbeidet ble utført av ansatte i Byfjellskogene A/S. Totalt hogst i 2015 ble etter dette 2020 m³. Storparten av virket til egne sagbruk blir brukt til stimateriell, og materialer til vedlikehold av bygg og anlegg.

Kalfarkollektivet har i mange år vært til god hjelp med sitt vedprosjekt på Fløyen. Også i 2015 har de vært i området omkring Åsebu.

Flere utsiktspunkt langs spaserveiene på Fløyen ble ryddet og tynnet i løpet av året. Her gjør Dugnadsgjengen en stor og flott innsats.

Veier og stier

Nedbøren kom i bølgevis sist på året. Dette gjorde betydelige skader på Selskapets mange veier, selv om Dugnadsgjengen, Selskapets ansatte og andre kontinuerlig jobber med å holde grøfter og stikkrenner åpne og rene for kvist og kvast. Vi har de senere år skiftet ut mange stikkrenner til større dimensjoner. Dermed har vi unngått de store skadene. Men vi har fortsatt flere stikkrenner som trenger å skiftes.

Hovedarbeidet i 2015 var vedlikehold av Hans E. Mos vei fra Brushytten mot Storediket. Arbeidet ble gjort med midler fra Nils E. Marthinussens legat. Men også mange andre av veiene i området ble det arbeidet med i 2015.

Hestebergveien måtte stenges i lang tid, da noen store steiner skled ned fjellsiden, og blokkerte deler av veien. Geologer har vurdert området, og konkludert med at området bør renskes for løse steiner/blokker. Kostnadene med dette er store, og Selskapets økonomi gir ikke muligheter for å utføre dette arbeidet. Bergen kommune er gjort oppmerksom på rapporten.

I løpet av vinteren ble det mye skader på rørgjerdene i Tippetue/Fløysvingene og Hestebergveien. Det er både tidkrevende og kostbart å utføre reparasjoner av gjerdene.

Med god økonomisk bistand fra Nils Edvard Marthinussens legat, og Oluf Bjørneseth og hustru Marie Bjørneseth født Knudzens fond ble imidlertid alle gjerdene reparert i løpet av året.

Arbeidet med stien mellom Fjellhytten og Søndre Kamvei ble avsluttet i 2015. Her er det bygget nok en ny trapp av stål med rekkverk av tre, som

gjør stien fremkommelig for nye grupper turgåere. Arbeidet er utført med støtte fra Visjon Vest.

Den nye skogs/turveien på Eidsvåg fjellet, som går mellom vanntårnet øverst i Øyjorden, og luftelukken til Eidsvågstunellen, ble påbegynt i 2015. Veien vil bli ferdig løpet av 2016.

Vi registrerer at ikke alle er like begeistret for nye trapper og bedre tilrettelegging for friluftsliv. Men vi kan ikke gjøre alle til lags, og husk vi blir alle eldre og dårligere til beins en dag.

Dersom vi kan glede alle grupper med å oppleve vår vakre natur – har vi gjort noe positivt. Og alt vi gjør er vel gjennomtenkt og nøye planlagt.

I sum ble det således i 2015 lagt ned betydelige ressurser i vei- og stivedlikehold. Men dette er jo et av kjerneområdene for virksomheten vår, og er noe alle brukere av Naturparken setter stor pris på. Det vises for øvrig til avsnittet som omhandler Dugnadsgjengen.

Skilt/benker/rastehytter

Med støtte fra GC Rieberfondene ble det i 2015 satt opp en ny grindverksbu på Helgeseter, langs veien retning Nubbevann. Buen ligger med flott utsikt mot Smøråsen, Valle og Fanabygden.

Dette er helt i utkanten av vårt forvaltningsområde, og vi er glad for at vi sammen med GC Rieberfondene kan tilrettelegge for naturopplevelser også i dette område.

Litt nord for Åsebu, langs lysløypen, med flott utsikt over Askøy og Byfjorden – er det med støtte fra GC Rieberfondene satt opp to nye benker.

Vi har de senere årene plassert ut mange bord og benker, samt satt opp skilt og skilttavler. Alt dette krever et jevnlig ettersyn og vedlikehold, og betydelig med ressurser.

Selskapet må derfor i årene framover kritisk vurdere nye installasjoner som genererer vedlikehold, versus det alt eksisterende oppfølgingsarbeidet vi har på veier, stier, rastehytter, bord og benker.

Litt om selskapets eiendommer

Øvre Bleken gård

Det gamle våningshuset på Øvre Bleken gård blir blant annet brukt til utleie. Bygget ligger som en perle i Fjellsiden. I 2015 ble sagverket på gården solgt. Båndsagen som vi har på Fløyen tilfredsstiller kravene og behovet vi har for

Med støtte fra GC Rieberfondene ble det i beretningsåret satt opp en grindverksbu på Helgeseter.

Foto: El

skjæring av tømmer, og vi vil derfor bruke sagbygningen til snekkeri/høvling av materialer mv.

Nybygget

Bygget som inneholder kontorer, garderober, pause/møterom og garasjer. Bygget svarer fullt ut til våre forventninger.

Fjellveien 34, 36 – festetomter Solheimslien

Både Fjellveien 34 og 36 er utleid. Festeavtalene vi har i Solheimslien gir årlig en pen inntekt til drift av Selskapet.

Styrets arbeid

Det har i løpet av året vært avholdt syv styremøter og en befaring. Erling Birkeland og Geo A. Wilson har fungert som henholdsvis leder og nestleder i styret.

Årets befarung var lagt til Skredderdalen/Sandviksfjellet og Fløyen 2. juni. Styret fikk her orientering om diverse skogsdrifter /veiarbeider i området. Mye av styrets arbeider ble som vanlig gjort i komiteene, og verdifullt dugnadsarbeid er utført gjennom deres virke.

Selskapet har følgende komiteer som rapporterer til styret

Friluft- og medlemskomiteen sitt mandat er todelt :

- 1) Arbeide med medlemsverving og medlemstiltak, guidede turer og inter-nettsider.
- 2) Arbeide med friluftsrettete tiltak med særlig vekt på turveier/stier og rekreasjonsmuligheter. For barn skal det spesielt arbeides med muligheter for lek på ski og med akebrett.

Medlemmer: Eva Katrine Taule, Anne K. Irgens, Tore Tollefsen, Trond Wathne Tveiten, Geo A.Wilson, Gunnar Knudsen.

Foruten drift av nettsidene/facebook (www.byfjellskogene.no) , har komiteen vært ansvarlig for fire guidede turer i 2015 (se eget pkt.).

Dugnadskomiteen, som skal legge til rette for dugnadsarbeid.

Medlemmer: Børre Liland, Erik Ingvaldsen, Tore Tollefsen, Hans Jakob Egeberg.

Komiteen leder Dugnadsgjengen, som i 2015 har hatt nok et meget aktivt år (se eget pkt.)

Skogkomiteen med følgende mandat:

- a) Komiteen skal være styrets rådgiver i skogfaglige spørsmål.
- b) Sammen med skogmester skal komiteen se til at Selskapet følger vedtatte standarder for et bærekraftig skogbruk, slik det framgår av Levende Skog samarbeidet.
- c) Komiteen skal utarbeide forslag til områdevis driftsplaner i tråd med Selskapets overordnede strategier og skogbruksplan.

Medlemmer: Bernt Håvard Øyen, Axel Ingvaldsen og Tormod S. Jacobsen

Komiteen har gjennom året kommet med innspill/råd til styret og skogmester på skogfaglige spørsmål.

Kulturminnekomiteen med følgende mandat:

Arbeide med registrering, vern og restaurering av kulturminner i Selskapets forvaltningsområde, herunder bygningsrester, veianlegg, demninger og

andre spor av menneskelig aktivitet. Utarbeide kostnadsoverslag og forslag til finansiering og framdrift for de enkelte prosjekter.

Medlemmer: Erling Birkeland, Dag Sletten, Øivind Øvrebotten.

Hovedfokus har også 2015 vært skogrydding og skilting i kulturminneløypen i Våkendalen og en oversikt og dokumentasjon av de gamle demningene i forvaltningsområdet.

Øvre Bleken-komiteen med følgende mandat:

Vern og restaurering av den historiske bygningsmassen som Selskapet eier. Hovedbygning, våningshus og løe på Øvre Bleken, skogmesterbolig i Fjellveien 36, Fjellveien 34 samt bygninger på Fløyen. Foreslå bruk av bygningene som er i tråd med Selskapets ånd og formålsparagraf. Utarbeide kostnadsoverslag og forslag til finansiering og framdrift for de enkelte prosjekter.

Medlemmer: Tore Tollefsen, Arne Sælen, Jo Gjerstad, Børre Liland, Axel Ingvaldsen, Gunnar J. Alsaker.

Årsmeldingskomiteen med følgende mandat:

Hente inn rapporter fra komiteene samt regnskap og årsmelding fra styret. Sørgje for at medlemmene får årsmeldingen i god tid før årsmøtet, og så langt som mulig krydre årsmeldingen med artikler fra byfjellene og skaffe støtteannonser til trykksaken.

Medlemmer: Jo Gjerstad, Jørgen Frønsdal, Erling Birkeland, Øivind Øvrebotten.

Historiekomiteen med følgende mandat:

- a) Å samle inn internt og eksternt historiestoff om selskapet, spesielt fra 1993 og fremover. Lage system for arkivering slik at også dagens historie lett kan ivaretas.
- b) Arbeide frem mot utgivelse av en bok om selskapet til 150-års markeringen; innhold, forfattere og finansiering.
- c) Planlegge markeringen av selskapets 150 års historie.

Medlemmer: Erik Næsgaard, Erling Birkeland, Gunnar J. Alsaker, Jo Gjerstad, Dag Sletten, Jørgen Frønsdal.

Arbeidet er kommet godt i gang. Vi har engasjert Frode Ulvund som forfatter av boken. Vi kan allerede nå signalisere at det blir mye spennende lesning om Selskapets historie, og samfunnets skiftene syn på skogbruk, naturvern og friluftsliv gjennom 150 år.

Årestuen ble høytidelig åpnet 2. februar 2015 av Fløibanens Anita Nybø.

Foto: EI

Dugnadsgjengen

I Dugnadsgjengen har det også i 2015 vært stor aktivitet. Arbeidsområdet har for det meste funnet sted på sentrale deler av Fløyen. Men også andre områder har fått besøk av gjengen. Således har arbeid også vært utført i Våkendalen og på Løvsbakken.

Året startet med å assistere Selskapets ansatte med opprydding etter stormen «Nina». Dette ble et svært omfattende arbeid som strakk seg over flere måneder. Arbeid langs veiene ble først prioritert. Deretter stier og til slutt skogsområder hvor vindfall ble fjernet. På fjellsiden kunne arbeidet være farlig på grunn av fare for ras, og da spesielt i Tippetue og Hesteborgveien. Samarbeidet med skogmester og de ansatte var derfor meget viktig.

Ut på våren ble stien ved Fløyvarden og området i dens nærhet grundig ryddet både for nedfall og ikke minst for en rekke til dels store rotvelter. Disse rotvelter ble enten sikret, eller fortrinnsvis veltet tilbake på sin plass, der dette var mulig. Så var det området rundt Skomakerdiket, og deretter Fløysletten. Spesielt på Fløysletten var der mange store rotvelter som kunne være vrien å hankses med. Likeledes området nord for den gamle løen på

Fløyen, retning mot Skredderdalen. Her hersket det absolutte kaos av veltede trær på kryss og tvers, som gjorde en fremkommelighet mulig kun for de aller sprekeste. (og Dugnadsgjengen). Våren og helt frem til sommeren gikk stort sett med til rydding etter «Nina».

Høstsesongen startet med malerarbeid. Etter at det meste av rørgjerdene i Tippetue og Fløysvingene var reparert etter omfattende skader grunnet storm og vindfall, ble maling av alle rørgjerdene på fjellsiden prioritert. Været var med oss fra begynnelsen av september og en måned fremover. Takket være det perfekte malervær og ivrige malere, fikk rørgjerdene i Fløysvingene, Hestebergveien, Fløyveien og Tippetue et strøk med den rette grønnfarge. Distanse totalt malt: 1.950 meter gjerde, eller 5,3 km med rør og stolper.

På høstparten fikk gjengen også gleden av å oppføre «Årestuen» ved Skomakerdiket. Fløibanen ønsket en bu for oppbevaring av livvester og årer til bruk for kanopadlerne i Skomakerdiket, og Dugnadsgjengen tok jobben.

Parallelt med overstående arbeid, ryddet vi terrenget mellom Blåmansveien og Blåmansvannet fra Brushytten og et par hundre meter sydover. Dette for å åpne for utsikt mot vannet fra veien.

Nevnes må også en «ny» skiløype som ble ryddet på Blåmanens bakside (østside). Løypetraséen er ryddet fra Tindevann og nordover hvor den møter veien ned Hyttelien. En noe kupert løype som vil trenge 50 cm snø.

Av høstens faste jobbinnslag er grøfterens av Fløysvingene og Tippetue. Vi antar at dette arbeid sparer Selskapet for store utlegg til nygrusing av disse veier.

Dugnadsgjengens 33 spreke og humørfylte pensjonister møter frem til sine mangeartede oppgaver med stor iver og arbeidslyst året rundt, to dager i uken uansett vær og vind. Vel 5.300 arbeidstimer ble utført dette år.

Dugnadsgjengen ønsker her å takke den anonyme giver som i høst gjorde at vi kunne gå til anskaffelse av en meget velegnet splitter ny arbeidsbil. Vi er meget takknemlige og føler oss privilegerte som mottakere av en slik storslått gave.

Guidede turer

Det ble i 2015 gjennomført fire guidede turer. Over 100 deltakere har hatt gleden av å være med oss på kjente og ukjente steder og nytt godt av våre guiders kunnskaper.

Den første turen «*Fugletur for morgenfugler*» gikk i slutten av april i området Skansemyren/Fjellveien/Tippetue. Med fremmøte kl. 0600 fikk deltakerne flotte opplevelser med fuglelyder og utsikt over byen i morgengryet.

Våre fugleeksperter, Anders Bjordal og Lars Ågren, hadde som vanlig mye å fortelle fra fugleverden. Dessuten ble det direktesending på NRK Hordaland. Tradisjonen tro ble turen avsluttet med frokost på Sagen.

Neste tur var i midten av mai og gikk i Ulriksområdet/Landåsfjellet/Nubben. Med Dag Sletten som guide fikk deltakerne flott orientering om den gamle drifte- og byveien over Landåsfjellet. Kaffe og niste ble inntatt i det nye grindbygget på Landåsfjellet før turen gikk videre til Nubben og ned den bratte Landåslie til Landås.

Etter sommerferien, den 27. august, var det «*Fjellveien på langs med sang og musikk*». Hele denne dagen var det et ufyselig vær med ekstremnedbør i Bergen. Det var derfor fantastisk at hele 35 personer møtte ved lysthuset Mon Plasir. Etter som turen gikk ble været bedre og bedre og sangene og historiene flere og flere. Vi hadde tatt høyde for store nedbørmengder og innredet selskapets varebil som scene for den gitarspillende Øyvind Offerdal. Jo Gjerstad var som vanlig i slag med gode og spennende historier. Turen ble avsluttet med skogskaffe på Sagen.

Årets siste tur var lagt til Løvestakken nord og Løvestien. Her fikk deltakerne en flott tur opp forbi Skillingsbollen, over Strandafjellet og ned til Riplegården. Nede på Løvestien var det bål og skogskaffe før turen gikk videre på Løvestien til den slutter ved Kristian Bings vei. Guiden Tor Fossen hadde gode kunnskaper om området og formidlet det på en perfekt måte. Det ble også uttrykt stor glede fra deltakerne for at turen var lagt til denne delen av Byfjellene.

Vi anser 2015 sesongen som vellykket og håper på mange deltakere på disse spennende turene i fremtiden.

Besøk – informasjon

Selskapet får jevnlig forespørsel om å være vertskap for ulike grupper fra inn- og utland som ønsker å bli orientert om arbeidet vårt i Naturparken.

Slike oppdrag og besøk syntes vi er positive og hyggelige, samtidig som det bidrar til å profilere Selskapets arbeid.

På Øvre Bleken gård har vi også ofte besøk av barnehager og skoler, som benytter det flotte uteområdet. Blant annet disponerer Christi Krybbe skoler et lite areal som potetåker.

Grønne lunger er ofte være mangelvare i bynære strøk. Området rundt Øvre Bleken er derfor ekstra viktig som lekeområde for barn og unge.

Mannskapssituasjonen

Skogmesteren er den eneste tilsatte i Skogselskapet. I tillegg har Øivind Olsen vært tilknyttet Selskapet, mens Gunnar Kleive har vært engasjert på timebasis i sommer sesongen.

Byfjellskogene A/S

Byfjellskogene A/S er et heleid driftsselskap, som utfører de fleste av de oppgaver Skogselskapet er satt til å løse. Byfjellskogene leier driftsmidler, og lokaler hos Bergens Skog og Træplantningsselskap. Foruten deler av stillingen til skogmesteren, er Yngve Nymark, Sigurd Birkeland, Ola Tormod Presttun og Anders Borgen Brekke (de to sistnevnte tilbake fra permisjon fra hhv. 01.05.15 og 01.02.15) ansatt.

Helse Miljø- og Sikkerhet

Det ble i meldingsåret ikke registrert noen brudd på HMS forskriftene/planen. Vi er forskånet for skader/ulykker, i første rekke takket være dyktige medarbeidere.

Legater i Skogselskapet

Nils Edvard Marthinussens legat:

Avkastningen av midlene i dette legatet skal gå til vedlikehold av tur- og gangstier på Fløy- og Midtfjellet. Styret har utnevnt følgende legatstyre: Erik Næsgaard (leder), Gunnar J. Alsaker, Einar Marthinussen og Jo Gjerstad.

I 2015 ble det utført arbeid Hans E. Mos vei og reparasjoner av gjerder i Fløysvingene, Hestebergveien og Tippetue med midler fra legatet.

Familien Lofts gave:

Dette legatet ble opprettet ved dr. Axel Loofts testament av 6. juli 1955. Styret i legatet består av tre medlemmer – hvorav Naturvernforbundet i Hordaland oppnevner ett medlem, Bergen og Hordaland Skogselskap ett medlem, og Bergens Skog- og Træplantningsselskap ett medlem. Skogmesteren representerer for tiden Skog- og Træplantningsselskapet.

Legatets formål er i hovedsak å tilgodese skogplantning og /eller skogskjøtsel i Bergens distriktet og områder i Hordaland syd for Bergen, samt naturvern slik det fremgår av vedtektene for Naturvernforbundet i Hordaland.

«Nina» gjorde stor skade både i Fløysvingene og Tippetue. Veiene ble totalt ufremkommelige.

Foto: ØØ

Av avkastningen skal en fjerdedel stilles til disposisjon for Bergen Skog- og Træplantningsselskap, to fjerdedeler til disposisjon for Bergen og Hordaland Skogselskap, og en fjerdedel tilfaller Naturvernforbundet i Hordaland.

I samarbeid med andre:

I 2015 har vi fortsatt vårt gode samarbeid med Fløibanen A/S. De har i sitt budsjett satt av betydelige midler til arbeid i Naturparken, som er utført av Selskapet. Arbeidet består hovedsakelig av rydding av utsiktspunkt og vindfall, samt ulike vedlikeholdsarbeider. Vi brukte mye ressurser i 2015 på opprydningen etter «Nina». I slike situasjoner er det godt å ha slik støtte fra Fløibanen.

Også Fløirestauranten har vi tett og god kontakt med. Samarbeidet med de nevnte bedrifter gir en typisk vinn-vinn-effekt for utvikling og bevaring av Fløyen-området.

Vår nærmeste samarbeidspartner er Bergen kommune, Grønn etat, og spesielt byfjellsforvalter Jan Robert Brandsdal.

Vår gode kontakt med Kalfarkollektivet fortsatte for fullt i 2015. Selskapet strategi er å legge til rette for at institusjoner og andre brukergrupper med spesielle behov.

Gjennom Byfjellsrådet har vi god kontakt med Bergen Bondelag, Bergen Turlag, Hordaland Fylkeskommune og Bergen kommune v/Idrettsetaten, Grønn Etat, Helsevernetat og Vann og avløpsseksjonen. Denne kontakten er svært fruktbar, og gir nyttige innspill til vårt daglige arbeid.

Medlemstallet

Selskapet har i 2015 fått 25 nye medlemmer. Alle de nye er årsbetalende. Avgangen har vært 57 medlemmer, fordelt på 51 årsbetalende og 6 livsvarige.

Vårt nye medlemstall er etter dette 1865 fordelt på 1178 årsbetalende og 687 livsvarige.

Over tid registrerer vi at antall støttemedlemmer har en jevn negativ tendens. Dette til tross for diverse vervekampanjer vi har hatt de siste årene.

En del medlemmer faller årlig ut på grunn av manglende melding om adresse og status. Selv etter et betydelig arbeid, vil det alltid være noen som det ikke er mulig å oppspore, og som derved må fjernes fra listene.

Selskapets administrasjon oppmoder medlemmer om å være flinke til å gi beskjed ved slike endringer. Dette kan gjøres på e-post til: jfr@byfjellskogene.no

Mottatte gaver

Grieg Foundation og GC Rieberfondene har som tidligere gitt kjærkommen økonomisk støtte til Selskapets arbeid. Likeledes har vi fått støtte fra Spare Bankfondet SR-bank, Sparebanken Vest-Visjon Vest, Gjensidigestiftelsen, Oluf Bjørneseth og hustru Marie Bjørneseth født Knudzons fond og BKK.

Selskapet etablerte i 2014 Byfjellslauget, hvis formål er å sørge for vedlikehold av byens stolthet og fremste merkevare. Vi takker medlemmene som deler patriotismen og samfunnsengasjementet og det felles ansvaret vi har for våre byfjell, og tar del lauget (se eget pkt.)

Jevnlig får Selskapet små økonomiske bidrag fra gode venner av Naturparken. Midlene er svært kjærkomne, og hver krone blir brukt til pleie og drift av områdene. Av disse giverene er ingen nevnt og ingen glemt.

Styret takker

Styret takker alle ansatte i Skogselskapet og Byfjellskogene A/S for godt utført arbeid. Våre mange ulønnede medlemmer av Dugnadsgjengen, Kalfar-kollektivet, og andre som gjør en innsats i Naturparken takkes spesielt. Andre partnere i Bergen kommune, Bergen Turlag, Fløibanen og Fløirestauranten takkes for god hjelp og godt samarbeid.

Vinterdag på Fløyen

Foto: El

Fra førjulsdager til mars–april er der skimuligheter i Byfjellene, hevder de iherdige, og de som er enda litt mer iherdig, strekker seg enda litt lenger – selv om de til slutt bærer skiene løpende mellom sneflekkene på Vidden. Mange muligheter er der i alle fall gjennom noen vintermåneder – om man da ikke nettopp hungrer etter de store utforrenene, skjønt de er visst også funnet...

Det skulle heller ikke være noen grunn til å klage over manglende variasjon i disse løypene som rommer muligheter for utfoldelse i alle aldersgrupper.

Det var Bergens-bispen Johan Nordahl Brun som i yngre år skrev visen om «Min norske Vinter er saa vakker...» Men han har også noen linjer i en av sine tidligere selskapsanger som fortjener å bli bragt i erindring:

*Om alting fryser her i Norge,
for Venskabs Varme tør jeg borge;
Thi der er Ild i Nordmands Bryst.*

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

WILLY WIE

I SKOGSELSKAPET får vi av og til noen spesielle forespørsler. Og som vanlig gjør vi så godt vi kan for å oppfylle turfolkets ønsker.

I lysløypen på Fløyen er det et sted som heter «Willy Wie-svingen».

I mange år har det stått et navneskilt der, men for noen år siden måtte det gi tapt for tidens tann. Nå i november kom noen lysløype-entusiaster til Skogselskapet og spurte om vi kunne lage et nytt skilt og henge opp. Willy Wie fortjente at svingen «hans» fortsatt ble hedret.

Skiltet er blitt laget, og er nå på plass i denne spesielle 180-graders svingen, godt synlig for alle som ferdes i lysløypen til fots eller på ski.

Så har spørsmålet meldt seg: hvem var denne Willy Wie? Og hvorfor fikk han sitt navn knyttet til svingen?

Willy var født i 1929, og var et aktivt medlem i Varegg og Trane. Han var en ivrig skiløper, og dessuten kjent for å ha plassert «termosen» på toppen av Stoltzen. Det var stadig diskusjon om hvor mål skulle være for de som løp på tid opp Stoltzen. Willy visste råd, og plasserte en termos fylt med betong på en knaus på toppen, ca. 50 meter forbi toppen av tretrappene.

Der er mål, der tar du tiden! Termosen står der fortsatt! Willy var også aktivt med i det frivillige arbeidet med å bygge skiløypen på Fløyen.

Willy Wie var ansatt i Skogselskapet i ti år, fra 1972 til han plutselig falt om og døde ved Fløipilen i 1982.

Gode venner og kolleger ville hedre Willy, og denne spesielle delen av lysløypen ble tilegnet hans minne.

Neste gang du går på Fløyen, ta en tur i lysløypen og send en god tanke til Willy Wie, og til alle andre som gjør en frivillig innsats for å gjøre veier og stier tilgjengelige for oss alle.

Tor Fossen

Benk og vann

Foto: ØØ

Slik kan en vinterdag fortone seg med Blåmansvannet. Øyeblikket i skumringstimen fanges inn i et tiendedels sekund. Hvem er det som hevder at ikke de bergenske byfjell har maleriske motiv?

*Granskogen stod der lokkende hvit under sneen....,
saa frisk og let i den klingende vinterkulde*

skrev Fridtjof Nansen i dagboken ettervinteren 1884 da han aktet seg hjem til premieskirennene i Husebybakken. Så sant, så gjort. Nansen gikk alene på ski tvers over fjellet til Kristiania – og tilbake til Bergen igjen. Etterpå skrev han beretningen «*Paa ski over Fjeldet*» som fremdeles regnes som en av de ypperste som er levert av friluftsskildringer i Norge.

Nasjonalikonet Nansen bodde i Bergen i perioden 1882–1887 hvor han arbeidet som konservator ved museets zoologiske avdeling. I de lille, men høyverdige vitenskapelige miljøet, fikk den unge vitenskapsmannen blomstre.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

AS J. E. MOWINCKEL
www.mowinckel.no

BYFJELLENE OG EG

MIN FAMILIE OG JEG flyttet «hem» til Bergen i 1986, da var jeg 11 år. Jeg hadde hatt noen år på Lønborg som liten jente, men de første skoleårene tilbragte jeg på Stord. Jeg husker mamma var henrykt over å skulle flytte tilbake til byen mellom de syv fjell. Hus var kjøpt 50 meter fra bestemor og bestefars hus i Ytre Sandviken. Jeg var egentlig fornøyd med livet på Stord. Gode venner og mye frihet til å herje rundt i skogen. Og så båtlivet med fiske og bading som jeg stortrivdes med. Men nå skulle jeg bli byjente. Lite visste jeg da at jeg skulle elske det så høyt. Men byjenten var ikke så annerledes fra naturjenten. Nettopp det å vokse opp like ved det som for meg var inngangsporten til Byfjellene ga meg den friheten til å herje omkring på samme vis som på Stord. «Schnitlerskaret» opp til Jomfrudammen (Garpetjern tror jeg det heter på kartet) i Munkebotn var vår inngangsport til Byfjellene. «Schnitlerskaret»¹⁾ som også heter noe annet fikk sitt folkelige navn etter at draps- og voldtektsofferet Rita (15 år) ble funnet i en kum ved Jomfrudammen i februar 1963.

Schnitler var navnet til den grufulle morderen. Og vi jenter småsprang alltid litt oppover skaret som om litt av seksualforbryteren og morderens aura fortsatt hang igjen i området. Vel oppe, lå Byfjellene for våre føtter. Vi sprang titt og ofte over til Brushytten og videre til Fløyen. Av og til videre over Vidden. Så var det Lønborgsbussen hjem igjen. Fortsatt er dette en av mine favoritt-turer, i tillegg til den mer «hverdagslige» turen opp til Sandvikshytten da! Jeg skulle etter hvert lære meg å elske det urbane ved å bo i Bergen. Kaféliv og konserter, men alltid med en dragnig mot naturen og fjellene.

Etter hvert som jeg ble voksen har Byfjellene «vokst». Det vil si, jeg oppdaget nye fjell og nye turer. Ofte fordi jeg gjennom videregående skole og studier på Universitet i Bergen ble kjent med flere og flere fra andre bydeler. Dermed ble det turer til Lyderhorn, til Løvestakken og Fanafjellene med nye venner, og da jeg en periode bodde på Kronstad ble turen opp Isdalen flittig brukt. Tilrettelegging har også vært viktig for økt bruk av nye områder i Byfjellene. Tilgjengelighet gjennom opparbeiding av turveier hvor en kan gå med barnevogn, men også med opplysning og informasjon om hvor en kan gå. Er en ikke kjent, er det ikke alltid like lett å finne frem. Men der synes jeg det er gjort en fantastisk jobb, med utgivelser av kart og løypeforslag både trykt og på internett. Men ikke minst med skilting og plaketter over kulturminner og annet.

¹⁾ «Schnitlerskaret»s offisielle navn er Hatleskaret.

Foto: JG

Fra hun var 11 år gammel bodde Marte i Ytre Sandviken.

Foto: El

Først de senere år har Byfjellene også blitt et vintereldorado for egen del. For all del, som barn har jeg aktert ned både Munkebotn og Fløysvingene, men som skioldorado ble det først tatt i bruk som voksen. Jeg lærte meg å gå på ski i voksen alder, i lysløypen på Fløyen!

I noen år nå har jeg bodd på Flaktveit. Før jeg flyttet fra Ytre Sandviken og ut der, så var jeg sikker på at mest av alt kom jeg til å savne Sandviksfjellet, men det viser seg å være feil. Jeg har nemlig oppdaget at Byfjellene også har en østside. Fra hagen min på Flaktveit, kan jeg gå rett ut og opp på fjellet uten å passere noen hus, opp til Store Såta, over en egg (Gråbeinseggen tror jeg den heter, og som hver gang får den meg til å tenke på Peer Gynts tur over Besseggen), videre opp til Vikinghytten og da føles det som om verden ligger for mine føtter.

Med små barn i hus har jeg også lært meg å sette pris på de små turene. Nå er det turen i seg selv som er målet, og ofte er det ikke så lange turer, men utetid, lek, moro og kos. I hverdagene er det turen som er mål i seg selv. Det overordnede målet er selvsagt å gjøre en ny generasjon like glad i fjellene og naturen rundt vår vakre by som jeg selv er. Vi er heldige vi bysbarn, med urbane kvaliteter innenfor de syv fjell, og naturen utenfor stuedøren som tumleplass. Det er verdt å ta vare på!

Marte Mjøs Persen, ordfører

Glitrende snøkrystaller og sølvskimrende fotspor.

Foto: EI

Når det er snø lager man spor når man går. Noen synes det er ubehagelig. Man tenker kanskje at andre kan se fotsporene og tenke:

Hun hadde store sko.

Hun gikk med små/store skritt.

Hun vrikket litt på det høyre beinet.

Hun må ha gått sakte.

Hun må ha gått fort.

Hvorfor i all verden gikk hun, eller kanskje det var en han, ut fra Rundemansveien og bort til det islagte lille vannet?

Hva ville hun/han oppnå i det ulendte terrenget?

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

KULTURMINNER PÅ FLØYEN OG DEROMKRING

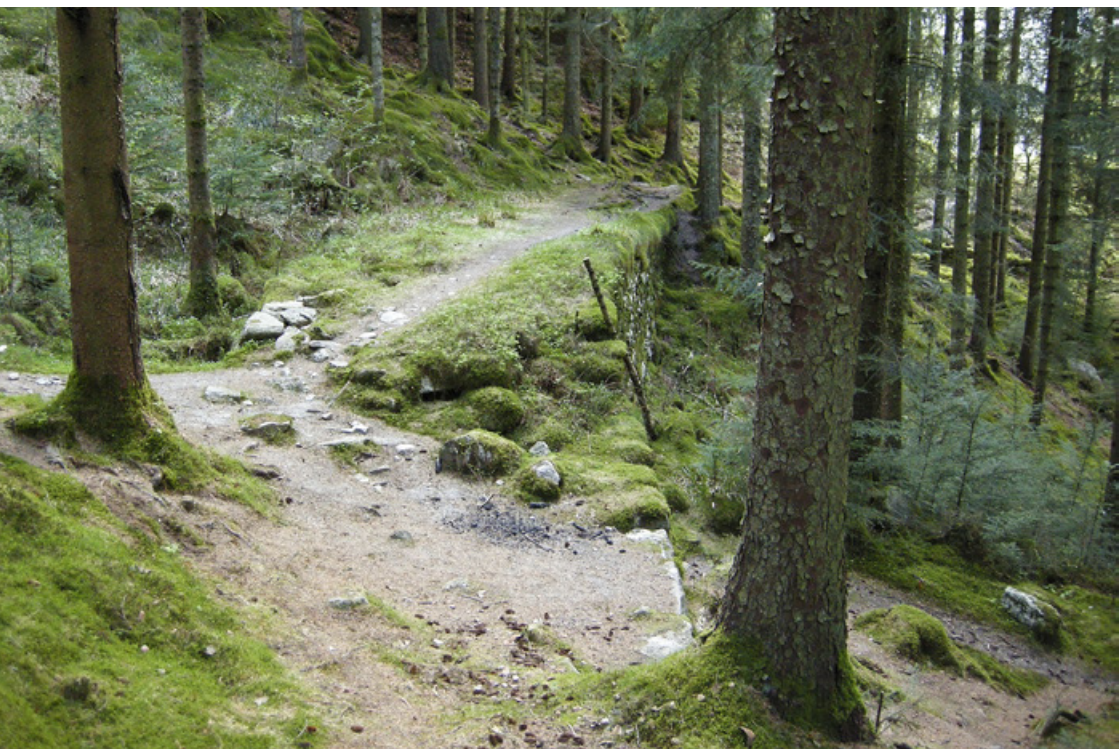
De som går litt utenfor stier og veier på Byfjellene, vil finne rester av eldre veier, demninger og små bygninger, samt ett og annet som man ikke så lett skjønner hva er. Fløyen og områdene omkring ble fra middelalderen brukt som byens såkalte takemark, det vil si en utmark som byfolk kunne benytte i henhold til Bergens gamle bylov fra 1276. I det følgende skal vi sette søkelys på noen slike forekomster.

Gamle veier og stier

SKULLE MAN TIL FLØYPILEN før Fløysvingene sto ferdige fra Nordre Skansemyren til Gamle Fløystuen i 1889, gikk man opp fra Krohnengen eller Breistølen og fulgte Vindeggen sørover. Her gikk det en tilrettelagt fotsti, og den er ennå mye brukt. Av eldre fotografier ser vi at det har gått en oppmuret vei der Hestebergveien er nå, og i alle fall fram til Tippe Tue. Men også oppe i Persendalen (nedre del av Fløydalen) ser vi rester av et eldre

Like ovenfor Tippe Tue er der rester av et veianlegg som synes å ha vært oppgitt før det ble ferdig. Den nåværende veien fikk i alle fall et annet forløp oppover mot Gamle Fløystuen.

Foto: DS 2011

veisystem mellom svingene på den nåværende Tippetueveien, som ble bygd i tiden 1911–15.

Fra Breistølen gikk en oppmurt buføringsvei opp til Skreddersteinen, som også er blitt kalt Mariasteinen. Veien var 2-3 m brei.¹ Også på nordsiden av Skredderdalen går det ennå en smal, oppbygd vei fra Christinegård og opp mot Himplane sør på Sandviksfjellet, der det sannsynligvis har vært en melkestøl.

Etter at Fløysvingene var anlagt, kan det ha blitt bygd smale turveier fra Fløystuen og innover fjellet. I alle fall kan biter av slike veier ennå finnes. De har vært ca 2–2,5 m breie og var stedvis oppmurte. Vi ser spor av en slik på østsiden av haugen ved utsiktsvingen ca. 150 m sør for Fløirestauranten. Herfra er den nokså tydelig nedover langs bekkefareten i dalen like nordøst for luftesjakten for Fløyfjellstunnelene. Den kan så følges tvers over «bunnen» innenfor den gamle skomakerstemmen, som vi ser fra den øverste svingen i Kamveien (hovedveien opp fra Skansemyren). Videre gikk den rett mot øst over en liten kolle og kom ned i botnen der Søre Kamveien tar av fra Kamveien. Denne veien kan ha kommet fra Gamle Fløystuen og gått der Nordre Kamvei går i dag før den kom ned ved lekeplassen bak Fløirestauranten.

På nordsiden av botnen der Nils Marthinussens vei tar bratt opp fra hovedveien, er der rester av en lignende, smal vei. Den gjør en sving opp rundt sørøstsiden av den vesle haugen ved skaret. Og oppe på flaten fram mot stemmen i Skomakerdiket kommer den inn i den nåværende veien. De nevnte to veistubbene kan ha vært forbundet med hverandre av en bakke opp forbi veikrysset ved barnehagen Granebo/Radiostasjonen. Spaserveien kan ha fortsatt fra Skomakerdiket til Torrfjellsdalen, der Nils Martinussens vei går opp til Blåmannsveien. Fra veikrysset her oppe er det opparbeidete gangveier både i retning vest mot trappene ned mot Gamle Fløystuen og mot nord opp søkket til lysløypene ved Halvdan Griegs vei. Også disse kan være rester av et eldre turveisystem.

Fra tunet på Starefossen gård er der spor av en gammel gangvei mellom fjellsiden og villaene på oppsiden av Starefossvingen. Denne kan ha vært anlagt og brukt av bøndene som markevei eller torvvei på Søre Starefossen. Også skomakerne på Kalfaret kan ha brukt den når de skulle slippe vatn ut av magasinene sine på Fløyen. Før Kamveien fra Nordre Skansemyren kom, brukte både bønder og turfolk en bratt, oppmurt vei fra tunet på Søre Skansemyren og rett opp mot Kjerringen.

Fra Fløystuen ble det i 1897–1900 lagt en kjørbær vei til Utsikten ved sør-enden av Blåmannen, og seinere kom en gangvei videre til toppen av fjellet.

Like under fjellsiden nord for Starefossens fall er der spor etter en eldre markevei. Den må ha ført fra tunet på Starefossen gård og opp til Fløyen. Øverst mot Kamveien er den lett å se, men lenger nede er den stengt for gjennomgang.

Foto: DS 2009

Halvdan Griegs vei kom på 1930-tallet. I naturen kan man like eller mislike grusveier og skiløyper; men både på Fløyen og i andre naturområder omkring Bergen har de uansett hatt stort betydning for at områdene blir brukt så mye til friluftsliv.

Flere slags demninger

Man kan knapt gå i Byfjellene uten å passere en demning. De eldste av disse ble bygd av bønder for å sikre vatn til kornmøllene sine. Fra gammelt hadde de fleste gårdene på Vestlandet sine egne kverner. Til å sikre vanntilførselen til disse bygde man stemmer i de nærmeste vatnene eller myrene ovenfor kvernene. Betydningen av substantivet «stemme» henger sammen verbet «stanse, sperre»; jf «å stemme blod». Bøndenes demninger var stort sett korte og lave. Vi finner vi mange rester i alle Byfjellene av slike der møllere og Vannverket ikke har bygd sine damanlegg. De fleste vatn og mange myrer ble demmet opp.

Fra 1600-tallet og framover ble vassrettighetene overtatt av eierne til nye industrimøller. De største møllene lå ved elvene under eiendommene

Eidsvåg, Lille og Store Sandviken, Kalfaret, Årstad, Møllendal og Gravdal. Møllerne fikk dessuten lagt om noen av bekkene i fjellet slik at mest mulig vatn kom til møllene. Ved Gravdal ble det anlagt kunstige oppsamlingskanaler etter takrenneprinsippet. I gamle tingbøker for Nordhordland er det referater fra utallige rettssaker mellom mølleiere om vassrettighetene. Slike tvister kunne vare i mange år i rettssystemet. Men fra 1855 og framover ble både vassdragene og demningene til de fleste møllene overtatt av Bergens kommunes vannverk.

Skomakerdiket og Kalfar-skomakernes stemme ved Kjerringen er omtalte i dokumenter og tegnet inn på kart fra en grenseforretning omkring 1730 mellom byen og Lungegården. Denne grensesaken varte i over femti år! Det er mulig at stemmen ved Kjerringen først ble brukt som gårdskvern for Lungegården eller Kalfaret. Både bonde- og møllestemmer ble bygd med to parallelle murer og stampet jord og grus imellom.

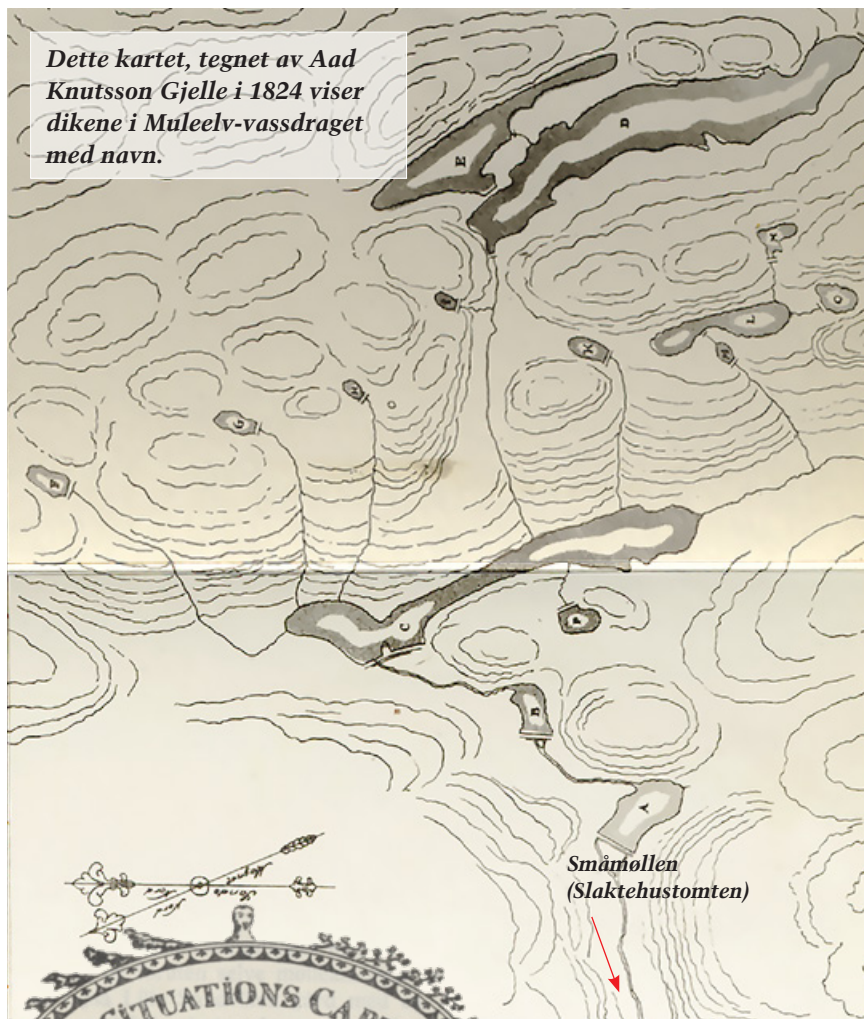
Like nedenfor Skomakerdiket, der høyspentlinjen gjør en dreining, er der rester av en nokså stor møllestemme. Den er omtalt på 1700-tallet som «utbrutt», det vil si sammenrast. Den er ett av flere eksempler på at møllerne fikk bygd stemmer på lite egnede steder. For et lite stykke lenger nedi dalen kunne skomakerne ha fått et større magasin med en mindre demning.

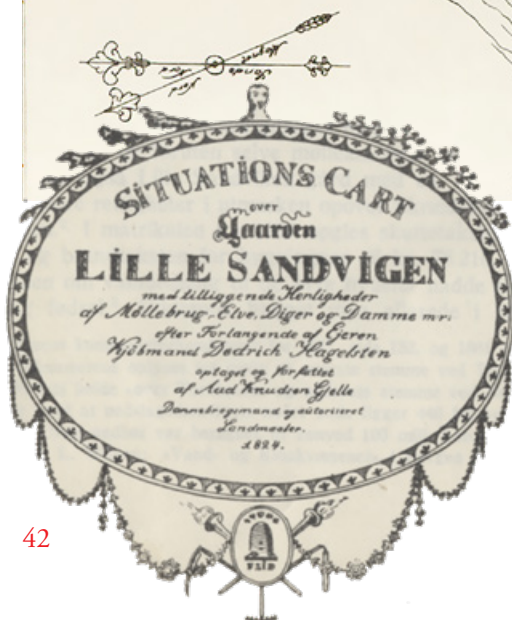
Demningen ved Kjerringen øverst i svingene på Kamveien er nokså sikkert bygd på 1600-tallet av en gruppe med skomakere. De etablerte seg på Kalfaret i 1643 med en eller flere møller. Møllen(e) sto der Hansa bryggeri senere kom.

Foto: DS 2012

Dette kartet, tegnet av Aad Knutsson Gjelle i 1824 viser dikene i Muleelv-vassdraget med navn.

Småmøllen
(Slaktehustomten)

Digernes Navne:

Lita	
A	Nederste Diget
B	Nye Do
C	Store Do
D	Store Tinnevandet
E	Lille Do
F	Thevandsdiget
G	Pompe Do
H	Rundemands Do
I	Nordre Tinnebrek Do
K	Syndre Do Do
L	Tvilling Diget
M	Vestre Blaamands Do
N	Østre Do Do
O	Syndre Do Do
P	Kjønnen

Vatnet fra Skomakerdiket rant ned til Søre Starefossen gård. I en fordelingskum like ved tunet ble bekken delt. Kummen eksisterer også i dag, og fungerer slik at tre firedeler av vatnet renner i et kunstig løp ned til Kalfaret, der møllene sto. Den siste firedelen gikk til Kalvedalen og Fløyen, slik hele bekken hadde gjort før skomakerne kom i 1643.²

Skomakerne kan ha hatt demning også oppe i Revurstjernet. Seinere har vatn herfra blitt brukt av Fløirestauranten og/eller Ungdomsherberget, som brant 10. mars 1977. Vassledningen var lenge synlig der den kom ned i Blåmannsveien like nedenfor vatnet.

I sørenden av Blåmannsvatnet fins små rester av demningen som raste ut i 1717.³ Men særlig på Rundemannen og Blåmannen finner vi mange rester av mølledemninger. Det kan ikke ha vært så mye vatn som ble samlet opp bak disse små stemmene, og det er lite sannsynlig at møllerne brukte heverter for å få ut mer. På et gårdskart over Lille Sandviken fra 1824 er mange av disse små fjelldikene navnsatte med til dels pussige benevnelser.

Nydiket lå mellom Nedrediket og Storediket i Mulevassdraget. Også her er stemmen nokså stor i forhold til den flate, lille myren som den demmet opp. Demningen med vatnet bak er tegnet inn på et bykart fra 1927, og stemmen må følgelig ha brutt sammen etter dette. Natten mellom 15. og 16. desember 1936 var det et kraftig regnvær, og flommen som oppsto, gjorde store skader på hus og gater i Sandviken.⁴ Det er ikke å se bort fra at nedbøren denne natten tok knekken på Nydiket, og at ødeleggelsene ved flommen ble forsterket av vannmasser herfra. Men temperatur- og nedbørstabeller antyder at det kan ha vært mye snø i fjellet i denne måneden, slik at også smeltevann kan ha gjort sitt.

I dette vassdraget gikk det et stort skred også i 1613. Det heter at det gikk fra et vann ovenfor Skreddersteinen. Dette må ha vært Nedrediket. Jernmøllen til Søffren ble ødelagt, og noen måtte jo ha skylden. To kvinner, Svarte Ravn og Kirsti Jordmor, ble derfor brent som hekser på Nordnes.⁵

Oppsatsen ved Bjørneseths vei

Vi har i tidligere årsmeldinger spurt medlemmene om de vet noe om den underlige oppsatsen vest for Torrfjellet ved Bjørneseths vei på Fløyen. Foreløpig har ingen meldt seg. Undertegnede har vært i kontakt med noen arkeologer og vist dem bilder av oppsatsen, men de har ikke hatt interesse for å gå opp og kikke på den. De mente at det må ha vært en kvilebenk som er blitt bygd da folk begynte å bruke Fløyen som turområde, dvs. på slutten av 1800-tallet.

På østsiden av myren mellom Skomakerdiket og foten av Hardangerskaret står flere rester av små murer. Denne dalen tidligere ble brukt av turfolk mer enn i dag, og murene kan ha vært fundament for rastebenker.

Foto: DS 2009

Men dette er lite sannsynlig. «Benken» står utpå den flate myren ved røy-sene på Torrfjellets sørvestside, og her har det neppe vært naturlig å anlegge et kvilested. Slike står helst der det er litt utsikt. Fram til oppsatsen er det ikke spor av opparbeidet sti eller gangvei. Da den ble funnet av Dugnadsgjengen for noen år siden, var den dekket av et tjukt lag med mose og småvekster. Byggverket er fint utført. Øverst ligger en stor helle som passer nøyaktig til bredden og lengde av muren som den hviler på. Inntil sørsiden av oppsatsen er det lagt heller. At det må ha vært et svært vanskelig arbeid å få topphellen på plass, tyder på at det har vært viktig å få opp dette byggverket. Men hva kan ha vært hensikten?

Små murer bak Skomakerdiket

Like bak haugen ved rasteplassen på nordøstsiden av Skomakerdiket renner bekken fra Revurtjernet og Hardangerskaret gjennom en myr. I overgangen mellom østsiden av denne myren og skråningen opp mot Søre Midtfjellet finner vi om lag fem små steinoppsett. De er tilgrodd, og det er ikke lett å få øye på dem. Da de er nokså like og står i samme høyde, må det ha vært en

felles hensikt med dem. Formen på byggverkene tyder ikke på at de er rester etter torvhus. Og avstanden til hoppbakkene ved Skomakerdiket er for stor til at murene kan ha hatt noe med disse å gjøre. I noen av steinene står det bolter. Disse kan ha vært fester for treplanker som man kunne sitte på. Det er rimelig å anta at dette er rester av benker for turfolk. Fram til 1960-tallet ble dalen herfra og opp til Hardangerskaret mye brukt som skiløype.

Torvskårer, torvhus og torvveier

For noen generasjoner siden var der lite skog i Byfjellene. Derfor brukte bønder og kanskje også byfolk torv som brensel. Torven ble spadd opp i blokker fra myrer i fjellet. Steder bøndene hentet torv fra, ble kalt torvskårer. Gamle torvmyrer har markerte fordypninger der det er finere muld uten planterøtter. På Byfjellene er der en del navn med ordet «torv» som forledd. Navnet Torrfjellet kan være en forvanskning av Torvfjellet.⁶

Der torvkubbene ble tatt opp, ble de også satt til tørk. Man stilte da gjerne

Like vest for kollen ved Utsikten ved Blåmannsveiens ende ligger rester av et lite byggverk. Om det ikke var en guttehytte, kan det ha vært et torvhus.

Foto: DS 2009

to blokker på høykant et lite stykke fra hverandre og la en tredje blokk oppå disse. Dermed fikk de god lufting i godvær. Noen steder bygde bønder egne hus der tørr torv ble oppbevart før den ble brakt til gårds. I områdene fra Fløyen til Blåmannen og Rundemannen fins rester av bygninger som er så små at de neppe kan ha vært hytter. Ligger slike ruiner nær myrer, kan de har vært slike torvhus.

Inne på Vardeggen, mellom Ulskebjørnen og Ulskebjørnstemma, ligger noen godt bevarte torvhus. De hørte til bønder i Jordalen. Før Tarlebøvatnet fikk den store stemmen sin i 1924, var der torvskører og torvhus i den store botnen som da ble neddemmet. Under et berg på nordvestsiden av kollen ved Utsikten sør for Blåmannen finner vi en ruin av noe som kan ha vært et torvhus. Bak Blåmannen er en tilsvarende ruin på et lite framspring mot øst nedenfor skiløypen mellom Rysseskaret og den søre stemmen i Store Tindevatnet (som opprinnelig het Tennevatnet).

Ved Kjerringen, på innsiden av de to øverste svingene av kjøreveien, er der tufter av et lite hus, kanskje to. De kan ha vært torvhus for Starefossen gård, men helst fundamenter for arbeidsbrakker til arbeidsfolkene som bygde Kamveien.

Torven ble båret ned fra fjellet på flak eller bærer. Men der det lot seg gjøre, ble det gjerne bygd enkle, smale veier. Her kunne brenselet kjøres til tuns på trillebærer med flate trau. En slik vei ble bygd fra myrene omkring Tarlebøvatnet og ned Stølekleiva til tunet Tarlebøtræet. Det ser ut til at det gikk en torvvei også ned fra myrene mellom Svarthammeren og Rundemannen. Rester av en smal, utgravd vei kan vi se i skråningen herfra og nedover til Stykket like sør for veibroen nord på Kobbeltveit.

Da bergenserne tok til å bygge seg hytter i Byfjellene, tok de lærdom av forfedrene sine og brukte torv til brensel. Mange myrer i nærheten av fjellhytter har tydelige spor av å ha blitt gravd opp. Det tar svært lang tid før ny torv blir dannet på slike steder.

Vardene på Midtfjellet

Det er i en tidligere årsberetning skrevet om de syv vardene mellom Blåmannsvatnet og dalen øst for Åsebu. Da ble det etterlyst meninger om hva som kan ha vært hensikten med dem. Jeg har også spurt eldre fjellfolk om dette, men det synes ikke som det er noen som vet noe. Varderekken går langs den gamle byveien som ble brukt av folk i Arna og Våkendalen. Men da mange av steinene i vardene har spor av meisler og må ha vært utsprengt til formålet, kan det ikke ha vært bønder som har satt dem opp.

Ved utløpet av Blåmannsvatnet står en av de syv vardene på strekningen fra Nedre Stemmedalen til Tindevatnet. Vardene er bygd med utsprengt stein, og de er derfor neppe satt opp av bønder som gikk denne veien på byferdene sine. Det var antakelig Bergen kommune som satte dem opp i forbindelse med påbyggingen av Tindevassdammen omkring 1880.

Foto: DS 2009

At ingen vet noe om hensikten med disse vardene, eller om hvem som bygde dem, kan skyldes de ble bygd før det ble vanlig for byfolk å gå i fjellet. Dermed har det ikke blitt noen muntlig tradisjon om vardene. Omkring 1880, da Vannverket i Bergen kommune bygde den nye stemmen sør i Store Tindevatnet, kan en trasé langs disse vardene kan ha blitt brukt til transport av utstyr til demningsarbeidet. Fra Nedrediket og østover i fjellet kan denne transporten kan ha gått med hester og sleder på vinterføre. Og for at kjørerne skulle finne den beste ruten i dårlig vær, kan man ha satt opp de syv vardene. Dette er ikke dokumentert, men var det slik, så kan den bratte, steinsatte snarveien i Blåmannsveien mellom S-svingene og Blåsesvingen være rester av et tilrettelagt veistykke opp den bratte skråningen.

En gjengrodd skiløype

Mellom Blåmannsvatnet og Rysseskaret ser vi spor av en oppbygd løype nedenfor den nåværende skiløypen fra Utsikten mot Tindevatnene. Om dette arbeidet ble gjort av møllerne, eller om det er en nyere tilrettelegging for skiløpere, er uvisst. Det er vel i dag lite kjent at det har gått en brei, opparbeidet skiløype fra Fløirestauranten til Tindevatnene. Den ble sannsynligvis anlagt like etter 2. Verdenskrig. I dag er den nokså tilgrodd og kan ikke brukes sammenhengende. Dette gjør at fotfolk og skiløpere må konkurrere om plassen i Blåmannsveien.

Løypen tar av fra Blåmannsveien like innenfor lekeplassen bak Fløirestauranten. Den tar bratt opp mot nordøst over kollen, krysser dalen bakenfor og kommer i nokså rett linje opp i den skarpe veisvingen oppunder nord-siden av Torrfjellet. Løypen fortsetter i samme retning opp til veikrysset Blåmannsveien/Halvdan Griegs vei. På nedsiden av Blåmannsveien går den bort til bunnen av Hardangerskaret, herfra bratt opp på Søre Midtfjellet og så ned gjennom lien til utløpet av Blåmannsvatnet. Videre fortsetter den fram under sørsiden av Utsikten og opp nordvest for Lørdagsknausen til Rysse-skaret. Her forenes den med den nåværende skiløypen som går av fra enden

Hestekummen i Blåmannsveien står mellom veikryssene med Nils Martinussens vei og Halvdan Griegs vei. Bildet er tatt før Dugnadsgjengen satte den i stand i 2014. Foto: DS 2006

av Blåmannsveien til stemmen i Store Tindevatnet. På nordøstsiden i den nedre delen av Hardangerskaret, parallelt med den nåværende turveien, er der rester av en oppmurt vei eller løype.

Løypens nedre del er nokså kupert siden den går i nokså rett linje på tvers av flere fjellrygger. Og øverst i Hardangerskaret er den temmelig bratt. Men dersom den blir ryddet på nytt og utjevnet, kan venner av skifeller her får et greit alternativ til Blåmannsveiens mylder av fotgjengere.

Hestekummen

På nordsiden av Blåmannsveien litt nedenfor krysset med Halvdan Griegs vei står en vasskumme. Den ble tidlig i forrige hundreåret satt opp som drikkested for hester før bilene overtok nyttetraffikken på Fløyen. Slike hestekummer var nokså vanlige på den tiden. En slik kumme sto i Årstadveien der Fløenbakken kommer opp.

Skogselskapet ved Dugnadsgjengen har nylig satt kummen på Fløyen i stand. Mange er opptatte av hvem som bygde den, og hvorfor den ble satt opp nettopp her. Skogselskapet ønsker å lage en oversikt over kulturminner i Fløyenområdet. Så gi et ord til skogmesteren eller undertegnede hvis du vet om eller finner noe pussig som kan stamme fra eldre tid.

Noter

- ¹ Fortalt av Asbjørn Lie i Breistølen 1985.
- ² Dette kan du lese mer om i Bergen Historiske Forenings skrifter for år 2004. Disse skriftene kan lånes på Hovedbiblioteket.
- ³ Jf Skogselskapets bok «Bak Blåmannen», s. 46-52. Boken får du kjøpt på Sagen og Bodoni forlag.
- ⁴ Se bilder av skadene på nettet: <http://marcus.uib.no/topic/ubb-emne-1316>
- ⁵ Anders B. Fossen: «Bergen Bys Historie 2», s. 246.
- ⁶ Forleddet kan også ha vært «torr», den gamle bergenske varianten av «tør».

Dag Olav Sletten

Hestekummen under restaurering.

Foto: El

Fløisvingene

Foto: Knud Knudsen, Billedsamlingen UBB

I 1888 søkte Bergens Skog- og Træplantningsselskap bestyrelsen i Bergens Brændevinssamlag om midler til anleggelse av en kjørevei fra Fjellveien til Fløipilen. Søknaden ble grundig dokumentert. En slik vei ville lette skogplantingen betraktelig. Det spaserende publikum ville også ha god nytte av en slik vei. Samlaget bevilget umiddelbart kroner 3000,-, slik at arbeidet kunne umiddelbart starte opp. Anleggsleder ble ingeniør Lars Hille, «Vossebanens far». Etter et fornyet bidrag fra Samlaget ble Fløisvingene ferdigstilt i 1889. Veiens lengde ble 1836 meter.

Fotografiet er tatt umiddelbart etter veien var ferdig. Legg merke til den totale mangel på vegetasjon langs fjellsiden. På Nordre- og Søndre Skansemyr er slåtten i full gang, og hesjene kommet opp.

*Naar du træt af al byens støv
og dens støien,-
Hvad om i mag du en kveldstund kløv
op til Fløien?*

*Der kjøle kan du din varme kind
i vaarens viftende svale vind
oppaa Fløien*

JOACHIM LAMPE

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

KURIOSITETER OG UTDRAK FRA ÅRSBERETNINGSBLOADENE 2001–2004

Utdragene er på ingen måte fullstendig, men kan kanskje kaste lys over selskapets mange og varierte arbeidsoppgaver – og bekymringer. Til orientering: «Bjørneseths fond» er mer korrekt «Oluf Bjørneseth og hustru Marie Bjørneseth født Knutzens fond til Bergen bys vel», «Kavlis fond» er «O. Kavli og Knut Kavlis allmennyttige fond», og «Westfal-Larsen-fondet» er «H. Westfal-Larsen og hustru Anna Westfal-Larsens Almennyttige fond».

2001 Fra dette året ble styret utvidet fra syv til ni medlemmer ved at antall styremedlemmer ble øket med to personer. Ett av styremedlemmene med varamedlem blir utnevnt som før av Bergen kommune, de øvrige syv styremedlemmene velges av årsmøtet for to år, mens styreleder velges for ett år av gangen. Styremedlemmenes maksimale funksjonstid er åtte år. 1 300 planter ble satt i jorden, hovedsakelig gran og japansk lerk, og som vanlig med god hjelp av Bergenhus og Åsane Rotaryklubb og Christi Krybbe skoler. 2001 var et år uten store værinngrep i naturparken, så endel gamle rotvelter og stående skog ble tatt ut forskjellige steder og gikk delvis til skur og delvis til ved, og noe bergfuru ble skåret opp til materiale til stiarbeid på Fløyen. Dette var et arbeid som Dugnadsgjengen etter hvert ble mer og mer engasjert i. Som en følge av Forvaltningsplanen for Byfjellene stilte Bergen kommune til rådighet 70 000 kroner til opprusting av turveien fra Sandviksfjellet til Munkebotn, og i Tippetue ble det gitt tilskudd på i alt 165 000 kroner (hvorav 50 000 kroner fra Vestenfjeldske Bykredits stiftelse) til reparasjon og delvis utskifting av jerngjernene. Også her ble arbeid med grusing påbegynt. Den aktive medlemskomiteen organiserte hele syv guidede turer med nesten 300 deltakere, både historiske, geologiske og ornitologiske turer. Et svært populært tiltak.

Tur- og friluftskomiteen startet opp et omfattende arbeid med registrering av turveier, stier og benker i Naturparken, et arbeid som skal munne ut i planer for vedlikehold og videre tilrettelegging. På Øvre Bleken er et lite bygg med toaletter, innlagt vann og redskapsbod bygget med tanke på økt bruk av løen til undervisning og andre aktiviteter. I Våkendalen har arbeidet med Kulturminneprosjektet bestått i at murene i Geilen er påbegynt reparert.

I oktober 2001 ble kommunens første byfjellsforvalter tilsatt. Jan Robert Brandsdal har god kjennskap til Byfjellene og fagutdanning innen lokal og regional planlegging og naturgeografi, og er et godt valg for oppgaven. Et byfjellsråd er opprettet, og der er BST et selvskrevet medlem sammen med andre interessegrupper og offentlige etater som har bruk av friluftsområdene i Byfjellene som virkefelt.

2002 Dette året gikk tidligere skogmester Hans Mo bort, og han ble minnet på Selskapets årsmøte på Fløirestauranten i april 2003, og veien mellom Brushytten og Storediket ble senere på året oppkalt etter ham. Av nye trær i Naturparken ble det plantet 1 250 trær, hovedsakelig gran. 2002 var et ganske tørt, mildt og greit år for Selskapet. Endel tømmer ble tatt ut i Våkendalen og Isdalen, og på Fløyen og Sandviksfjellet ble det felt en god del buskfuru som ble skåret til stimaterialer og ved. Det ble også felt endel trær i Breistølen, i Kistebakkane i Eidsvåg/Munkebotn, og på Sandsli, hvor Norsk Hydro skulle utvide. De to siste jobbene var etter oppdrag, og tømmeret fikk selskapet overta. Endel reparasjoner på veiene ble utført dette året. Tippetueveien ble ferdig grøftrenset og gruset, og turveien fra Løvstakkeveien til Skillingsbollen ble betydelig oppgradert og litt forlenget. I samarbeid med Byfjellsforvalteren ble det utført

utbedringer av turstier både på Ulriken, Trappfjellet og på Løvsbakken. På Sandviksfjellet ble stien fra demningen på Storevann opp mot Ankerhytten lagt om slik at det nå ble lettere å komme opp den bratte kleiven ifra demningen. Også dette året ble de guidede turene vellykket, med godt over 200 deltakere. I Våkendalen ble reparasjon av Geilens mur på vestsiden ferdig reparert, og endel annet arbeid på veiene og rundt ruinene ble utført. På Fløyen ble et informasjonssenter for Skogselskapet åpnet, med informasjonsbidrag fra Selskapet, Bergen Turlag og Bergen kommune.

Bilkjøring på veiene på Fløyen og innover i Naturparken har alltid vært sett på som et problem. Noe kjøring til eiendommene er nødvendig og forståelig. Dette året ble det satt opp en fjernstyrt bom ved Skansemyren idrettsplass, et tiltak som Selskapet ønsket velkommen. Det ble i mai dette året etter påtrykk fra Selskapet presentert oppstart av en kommunal plan for hvordan Fløyen-området skal kunne utnyttes, og hvor begrensninger for utnyttelse skal bli tydeliggjort.

2003 Som vanlig ble det plantet endel også i dette året. 1 000 planter av forskjellige gran-sorter, bl.a. 500 douglasgran i et hogstfelt ved Rådmann Mohrs vei i Isdalen. Dette feltet ble påbegynt hugget i 2002, og fullført i 2003. Fem store 130 år gamle grantrær ved Christingård i Fjellveien ble felt da de ble betraktet som en fare for bebyggelsen. De største var nær 90 cm i diameter, og ble delvis skåret opp til materialer til benker og bord på sagan på Fløyen. Fløibanen var 85 år i 2003, og som gave ble et område på begge sider av øvre del av banetraseen ryddet for bedre utsikt for turister og turfolk. Fem rasteplasser og tre grindverksbygg muliggjort med sponsormidler som Fløibanen klarte å skaffe ble også ferdigstilt i Fløyen-området, to grindverksbygg til blir oppført i 2004, og en stor mengde buskfuru er skåret til stimateriale som er brukt flere steder på Fløyen og bla. på Damsgårdsfjellet. Statoil var 10 år i Bergen i 2003, og Bergen kommune fikk i gave 250 000 kroner øremerket Byfjellene. Hele beløpet ble brukt til en opprusting av området rundt Skomakerdike med grill, bål plass, bade plass, bord og benker og et grindverksbygg. Et lignende arbeid ble også påbegynt på Fløysletten.

Mannskapssituasjonen er fortsatt nokså presset, og med bare fire ansatte og langtidssyke-meldinger er det grenser for hvor stor avvirkning selskapet makter, og det har også gått ut over vedlikehold av veier og grøfter. Dugnadsgjengens betydning er stor, og i 2003 hadde gjengen hele 21 organiserte dugnader rundt omkring i Naturparken og på Øvre Bleken. Bruksplanen for Fløyen-området ble vedtatt i september, og en kortversjon med kart over arealbruk er gjengitt i beretningsbladet. Planen foreslår betydelige midler til stiutbedringer på Fløyen i perioden 2003–2006. I 2003 ble også selskapets nye strategidokument «Mål og retningslinjer for skogskjøtselen i Bergens Naturpark» ferdigstilt, og en kortversjon av denne er presentert i beretningsbladet. Tur- og veikomiteen gjorde også ferdig sitt store arbeid med selskapets veier – Turveiregistreringer – med oversikt over 18 km med veier og kostnadsoversikter for reparasjon og vedlikehold. Det har vært hele åtte guidede turer med nær 300 deltakere, så dette tiltaket har vært en suksess i flere år allerede.

2004 Dette året ble all planting foretatt samme dag. Christi Krybbe skoler satte den 12. mai ut 450 planter om formiddagen i dalen øst for Fløyfjellet, og Bergenhus og Åsane Rotary plantet 500 trær øst for Revurtjern på Fløyen om kvelden. Alt sammen gran. Styret er oppmerksom på at endel av skogen på Fløyen viser tegn på elde, og blant annet blågran og buskfuru er i ferd med å dø eller brette ned. I tråd med strategidokumentet som ble presentert året før er det meningen å ta ut endel buskfuru og supplere med gran og furu. 2004 var et nokså vått år, og det har preget mulighetene for effektiv skogsdrift. Det har vært vanskelig å drive med hogst langt unna eksisterende veier, så behovet for mer skogsveier er stort. I Våkendalen er det således anlagt en nær 1 000 meter lang skogsvei (Tennebekkveien) på vestsiden av dalen, delvis finansiert med eksterne midler og ved salg av 500 m³ tømmer som er tatt ut langs veien. Om lag 200 meter av veien gjenstår. Endel gran er tatt ut langs Rådmann Mohrs vei i Isdalen og noe lerk er hugget på Fløyen og furu i Munkebotn for å bli materiale til grindverksbygg. Ellers er det gjort

En gråværsdag ved Revurstjernet, 26. oktober 2015.

Foto: EI

endel hogst og tynning flere steder i Naturparken. Dugnadsgjengen har vær til stor nytte i endel av dette arbeidet og har hatt hele 24 dugnadssamlinger, og de har anlagt fine turstier og klopper ved Revurtjern og gjort vedlikehold på de forskjellige bygninger på Øvre Bleken. Rasteplassene på Fløyen har vært samlingssted for flere familiearrangementer i Fløibanens regi, og også her har Dugnadsgjengen vært med. I Våkendalen er det ryddet i og rundt flere gårdsruiner. Langs Blåmannsveien fra Brushytten og sørover har jerngjerdene blitt delvis skiftet ut, støpekant er laget og noen steder er gjerdet flyttet lenger ut i veikanten. Dette er avslutningen på gjerdeprosjektet som har pågått i flere år, og som eksterne fagfolk har stått for. Midler er skaffet fra Bergen Kommune, Vestenfjeldske Bykredits stiftelse og Bjørneseths fond. I 2004 ble det arrangert fem guidede turer med 335 deltakere. Selskapet kan med tilfredshet konstatere at den nye forvaltningsplanen for Byfjellene har medført en økt tilføring av kommunale midler til konkrete prosjekter, men er bekymret over at det kommunale tilskuddet er redusert med hele 310 000 kroner. En rekke fond og stiftelser (Bergen Bys nyttige og voksende fond, Grieg Foundation, GC Rieberfondene, Det Nyttige Selskap, Bjørneseths fond, Kavlis fond, Westfal-Larsen-fondet) har som vanlig bidratt med store og små beløp til øremerkede prosjekter.

Redigert av Øivind Øvrebotten

Løvestakken skogsvei ca 1890 og i 2015.

Foto: Knoop, Billedsamlingen UBB og EI

Løvestakken er et pussig navn. Går man tilbake i kildene finner man navn som bl.a. «Lauvstock Field» (1690), «Loustokken» (1727) og «Lau-Stakken» (1776). Fra 1800-tallet ble fjeldet oftere og oftere navngitt som Løvestakken. Hva navnet kommer av, vites ikke konkret. Det er naturlig å tro at fjellmassivet fra bysiden kan ha minnet om en stabel med løv, vinterfor til husdyr.

Eierne av Store Solheim, Ole og Hjalmar Løberg, ryddet i 1867 en ridevei fra gården Ny-Krohnborg til Løvestakkens topp. Store deler av veien er synlig den dag i dag, den nederste delen godt rehabilitert etter den store hugsten som har funnet sted i området de siste årene. Dagens turgåere har imidlertid et annet antrekk enn bergenserne rundt forrige århundreskifte. Kvinnenes store møllehjulshatter var kanskje vakre, men lite praktisk til turbruk.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

Mot Ulriken – februarstemning

Foto: EI

BYFJELSLAUGET

BYFJELSLAUGET BLE OPPRETTET i 2015. Medlemmer er sentrale aktører i det bergenske næringsliv som deler patriotismen og samfunnsengasjementet og det felles ansvaret for våre byfjell.

Følgende tar del i lauget – og bidrar økonomisk for arbeidet til Bergens Skog- og Træplantningsselskap:

• Jæger Automobil A/S	• Trond Mohn	• Norwegian Hull Club
• Norgesmøllene	• Fløibanen A/S	• GC Rieberfondene
• ByBo A/S	• Multiconsult	
• Fritz Rieber	• Stadsporten	

Skogsselskapet er svært takknemlig for den støtte disse medlemmene gir til beste for alle som er glade i Naturparken- og vi skal gjøre vårt beste for å sikre og utvikle området videre.

Lauget er ikke fulltegnet – og vi håper selvsagt at flere sentrale aktører i næringslivet – finner det interessant å være med.

Skulle dette være noe for ditt firma/arbeidsplass – er det bare å ta kontakt med skogmester Jørgen Frønsdal.

Tenk hvor flott det hadde vært å si til din kollega – «Vi er stolte medlemmer av Byfjellslauget».

HVA ER KLIMASKOGER OG HVILKE FORVENTNINGER KAN MAN HA TIL SLIKE?

Klimaskog som begrep oppsto på slutten av 1980-tallet, og omfatter arealer som avsettes eller skoger som etableres med et hovedformål om å binde og/eller lagre CO₂ i et langsiktig perspektiv (20–150 år). Skal tiltaket og begrepet ha mening ligger det eksplisitt en forventning om høyere langsiktig CO₂-binding og klimanytte enn det man vil oppnå med ordinær (skog) forvaltning på de samme arealene. Utspill fra en lang rekke aktører de siste årene, både politikere, vitenskapsmenn, media og næringsaktører, kan tyde på manglende begrepsforståelse og/eller et ønske om konfliktorientering knyttet til arealbruken. Artikkelen drøfter forventninger man kan ha til etablering av klimaskoger i kyst- og fjordstrøk i Norge og ser nærmere på hvordan klimaskogbegrepet forstås i en internasjonal kontekst.

Skogene påvirker klimaet på mange måter!

Skogenes betydning for klimaet og klimaets betydning for skogene utgjør svært komplekse sammenhenger. Flere undersøkelser har f.eks. vist at lebelter med trær og busker vil dempe vindhastigheten, og fordampningen fra planter og jord, og på den måten gi større avlinger lokalt sammenlignet med snaumarker. Skog vil også virke regulerende på avrenning fra et nedbørsfelt, der det både skjer et forbruk av vann (i vekstsesongen), og der skog er vist å holde igjen vann og snø, og å dempe flomepisoder.

Viktige kjennetegn for skog

- Skog som er i god vekst binder karbon (60-årig granplantefelt på høy bonitet ~ 700 t CO₂ e)
- Avskoging (og husdyrbeiting) fører til utslipp av klimagasser
- Skog har en rekke miljømessige positive virkninger sml. med snaumark:
 - Reduksjon (opptil 90%) i erosjon
 - Reduksjon i flomepisoder
 - Utjevnende på lokalklima
 - Forbedret vannkvalitet

At skog binder CO₂ og der igjennom påvirker klimaet er en velkjent mekanisme, og FNs klimapanel (IPCC) rangerer skogplanting blant de aller viktigste klimatiltakene. Forskningsarbeider fra de siste tiårene tyder på at skogene er komplekse «regulatorer» av klimaet. Barskogene fremstår i deler av året

med en mørk overflate og reflekter dermed mindre av sollyset enn blanke overflater som vann og snø. Det vil si at skog har lavere albedo enn en snauflete. Ulike treslag og landskap fremstår med ulik albedo. For eksempel har granskoger på vår- og høstsesongen lavere albedo enn bjørkeskoger. Helt isolert bidrar skog dermed med en begrenset oppvarmingseffekt, og mørke barskoger mer enn lyse, glisne lauv- og lerkeskoger. Men bildet er mer komplisert enn som så. Flere treslag produserer ulike terpenener, som er komplekse, flyktige, organiske molekyler. Det er påvist at terpenene virker som kondensasjonskjerner for vanndamp slik at det dannes et tynt skylag over skogbestandene. Dette tynne skylaget reflekterer sollys og øker derved skogens albedo. Trærne øker produksjonen av terpenener når det er varmt slik at skydannelsen øker og temperaturen i skogbestanden blir lavere enn den ellers ville vært. Skog ser dermed ut til å jevne ut temperaturen, øker den når det er kaldt og senker den når det er varmt.

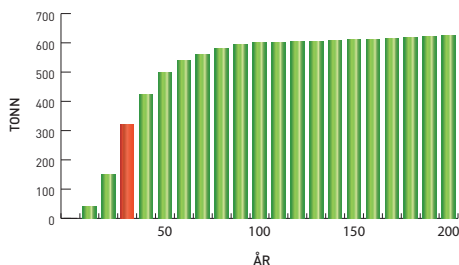
Skog for å binde CO₂

Skog i vekst binder karbon. Årlig bruttotilvekst i norsk skog er nå rett i underkant av 30 mill m³ (u/bark). Medregnet bark, røtter, greiner mv. tilsvarer dette en årlig binding på ca. 12,5 mill tonn C. For å kompensere karbontapet fra hogsten (ca. 10 mill m³), vindfall, skogbrann, mv. er man avhengig av å ha ungskog og middelaldrende skog i god vekst. Skogen tar opp CO₂ fra atmosfæren og lagrer karbonholdig materiale i treets komponenter, i annen vegetasjon og i jord. Prosessen kalles karbonbinding (eng: carbon sequestration) og blir gjerne referert til som «sink». Skog har altså den unike egenskapen at den kan fungere som et «reservoar» der klimagasser blir lagret, men også at vekstprosessene direkte fjerner drivhusgasser fra atmosfæren. Dette utnyttes i dag i mange himmelstrøk.

Skog for å lagre CO₂

Så lenge det skjer en akkumulering av C i skogøkosystemet (levende biomasse, humus jord) er skogen en «sink». Normalt regner man at skog vil kunne være et rimelig stabilt lager frem til skogene utviklingsmessig når en oppløsningsfase, primært styrt av forekomst og frekvens av små og store forstyrrelser. Tidspunktet for når de nedbrytende prosessene overskygger de oppbyggende og skog skifter karakter fra «sink» til «source» vil variere med treslag og bonitet. For lavboniteter med arktisk furuskog er det mye som tyder på at «oppbyggingsfasen» strekker seg ut over 200 år, for rike løvskoger

tresatt med gråor/bjork/selje/osp antakelig bare 50-70 år. Reservoaret eller det samlede «lager» av karbon i norske skoger i levende biomasse og som estimeres gjennom regelmessige målinger av Landskogtakseringen utgjør per i dag ca. 500 millioner tonn karbon (C)¹. Ved de første takseringene på 1920-tallet var karbonreservoaret 150 millioner tonn C. Med andre ord har vi fått tredoblet reservoaret i levende biomasse på 100 år, og den største veksten har skjedd i skogreisingsstrøkene. Økt biomasseproduksjon fører også til større akkumulering av C i humus og jord. Så selv om det historiske datagrunnlaget for å estimere C-nivåer og endringer i død ved, humus og jord er noe begrenset, peker punktundersøkelser som foreligger på dette feltet i retning av en moderat økning. Med et hogstkvantum som de siste 30-40 år som har ligget på ca. 1/3 del av bruttotilveksten, skjer det årlig og fortsatt en betydelig akkumulering av karbon i norsk skog.

Figur 1. Furuskog på middels bonitet, produksjonsevne ca. 4 m³/ha/år. Etter 30 år (x-akse, år) har bestandet bundet 320 tonn CO₂ per ha (y-akse). Etter 80-90 år er det en stabil utvikling og økningen i CO₂-lageret fremstår beskjedent.

Et regnestykke – tiltak for å binde karbon i skog

Her ser vi «konsekvensene» av et aktuelt byggetiltak som medfører karbonutslipp:

- En entreprenør ønsker å sette opp en tomannsbolig. Byggingen vil medføre et samlet utslipp på 2800 tonn med CO₂ innen 2046 (i.e. utslipp de første 30 år etter bygging, kalkulert fra produktblad og byggeprosesser).
- Fra produksjons- og biomassetabeller kan man estimere at ett hektar med furuskog binder 320 tonn CO₂ etter 30 år (jf. Figur 1).
- For å kompensere 2800 tonn med CO₂ må det etableres 12,3 hektar med klimaskog. I denne tallstørrelsen er det inkludert en 40% risikobuffer for å sikre seg mot uventede hendelser eller svakere vekst i bestandene.
- Kostnadene med å etablere en ha eller 10 daa med klimaskog er her satt til ca. 12 000 kr per ha, dvs. entreprenøren opparbeider en karbon gjeld tilsvarende kr 147 600.
- Klimaskogene fortsetter å binde karbon etter 30 år, her vil ytelsen være nye 1867 tonn etter 100 år. Dette representerer en stor verdi for både skogeier (eller entreprenør, dersom arealene leies). Binding og tiltak må dokumenteres og godkjenningssordninger må på plass!

¹ I Tabell 1 i Søgaard (2014) er det feilaktig oppført 442 mill tonn CO₂ per 2011, skal være 442 mill tonn C.

Det globale perspektiv

Verdens skoger binder og lagrer enorme mengder CO₂. Dersom en øker lagret av CO₂ i en skog uten at dette fører til en tilsvarende reduksjon et annet sted, samtidig som økningen ikke blir reversert, for eksempel ved hogst eller skogbrann, vil bindingen av CO₂ i en skog være både reell og permanent. Selv om enkelttrær og skogbestand selvsagt har en begrenset levetid, vil altså skogen i seg selv bestå, og skogarealer i vekst med et godt forvaltningsregime vil kunne gi et bidrag til en permanent økning i verdens lager av CO₂. Men avskoging og skifte til annen arealbruk representerer i dag en stor utfordring, spesielt i tropisk og subtropisk skog. I global sammenheng står tap av skogarealer for ca. 17% av utslippene av klimagasser. Utfordringene her hjemme er å kommunisere at situasjonen på kysten og i Norge er diametralt forskjellig fra tropiske og subtropiske strøk.

Retten til å slippe ut klimagasser tilsvarende ett tonn karbondioksid kalles én klimakvote. Ordningen med klimakvoter er ansett et viktig virkemiddel for å redusere utslippene av klimagasser. Den andre femårsperioden med klimakvoter under Kyotoavtalen og det Europeiske kvotehandelssystemet ble avsluttet i 2012.

Kvotepliktige virksomheter må hvert år levere inn klimakvoter til myndighetene tilsvarende deres faktiske kvotepliktige utslipp. Klimakvotene anskaffes enten ved at man får tildelt gratis kvoter fra myndighetene eller ved at man kjøper kvoter i det europeiske kvotemarkedet (ETS). Ordningen med klimakvoter skal bidra til en kostnadseffektiv reduksjon av klimagassutslippene ved at virksomhetene får et valg mellom å redusere utslippene eller anskaffe klimakvoter.

I Kyoto-avtalen var det tatt hensyn til at skogressursene ikke blir stående urørt, og at hogst og ressursutnyttelse vil foregå på lang sikt. Skogkvoter og skogprosjekter i avtalen hadde derfor en levetid på normalt 30, og maksimalt 60 år før den som eide kvotene måtte erstatte dem med nye kvoter fra et annet prosjekt. Underveis må kvotenes godkjenning fornyes regelmessig. Regelverket ble oppfattet som svært restriktivt. Klimagevinsten fra slike kvoter kan dermed være større enn pålydende og det konservative regelverket for skogkvoter kan utvilsomt ha bidratt til at det så langt har vært lite handel med denne typen kvoter. Parisavtalen fra desember 2015 løfter frem SFM (sustainable forest management, bærekraftig skogforvaltning) blant kraftfulle tiltak for å motvirke klimaendringene. I en rekke land tar man nå konsekvensene av dette og skogpolitikk er verktøy nummer 1. I Norge er det mange urettmessig som forbanner skogene og få tiltak iverksettes.

FAKTA

Iflg. IPCC er de seks viktigste klimagassene karbondioksid (CO_2), metan (CH_4), nitrogenoksid (N_2O), hydrogenfluorkarbone (HFCs), perfluorkarbone (PFCs), svovelhexafluorid (SF₆). De tre første er relevante for skogbruk og utmarksforvaltning.

- Oppvarmingspotensialet (GWP, global warming potential) av metan og nitrogenoksid, målt over 100-år, er hhv. 25 ganger og 298 ganger tilsvarende fra CO_2 . Derfor omregner man gjerne utslipp til CO_2 -ekvivalenter (CO_2e).
- I 2013 var det årlige utslipp av klimagasser fra Norge 52 megatonn (mt) CO_2e per år.
- 1 megatonne (mt) er 1 000 000 tonn. 1 gigatonn (gt) er 1000 megatonn eller 1 milliard tonn.
- For å regne om fra karbon (C) til CO_2 , multipliserer man med 44/12 (ca. 3.7).
- Den gjennomsnittlig årlig rate med CO_2 som tas opp fra atmosfæren, med et typisk 60-års omløp med sitkagran (S20) fra kystskogene er ca. 15 tonn CO_2 (~4,0 t C per hektar og år). Plantefelt med vanlig gran (G17), over et 70-års omløp, binder i gjennomsnitt 9,8 tonn CO_2 per hektar og år. Naturskoger med bjørk – furu (B11, F11) på kysten tar opp CO_2 fra atmosfæren tilsvarende 3,8 t CO_2 (1,1 t C) per hektar og år.
- I 2013 hadde skogene i Norge hadde en nettobinding på 28 mt CO_2 (7,6 mt C) per år. Bindingsraten er estimert å falle til ca. 17 mt CO_2 innen år 2060 (Astrup et al. 2010).
- Ett tonn med (ovnstørket) trevirke inneholder omlag et halvt tonn med karbon (1.8 t CO_2e).
- I 80-årige kulturskogfelter med sitkagran og 130-årige felter med vanlig gran på Vestlandet er det registrert karbon i levende overjordisk biomasse på over 400 t C (1468 t CO_2 per hektar) og i tillegg er det ca. 240 t C per ha i humus og jord.
- Samlet mengde med levende karbon i norsk skog utgjør per i dag ca. 500 mt C. I tillegg finnes det i nekromasse, humus og jord ca. 1600 mt C.
- Ett tonn (eller 4 m³) med tørr treflis har et energi-innhold tilsvarende 3500 kWh, og tilsvarer ca. 0,3 tonn med fyringsolje.

Utsikt – Blåsesvingen

Foto: ØØ

Den som ferdes i de bergenske byfjell kan selv velge rammen for sine utsikts-punkter – og gjerne også innholdet i dem, variasjonsmulighetene er mange. Løv og barskog på Fløyfjellet gir forgrunnen til vide vyer mot den nye tids bybilde i Årstad og Fanabygden.

Som friluftsmennesker vet vi å verdsette naturbildenes hastige vekslende skjønnhet. Dag og natt, morgen og kveld har skiftende innhold med lys og mørke, arbeid, tanke, drøm. Naturen, årstidene og menneskets sinn gir form til innholdet og tar farge av det.

*Fjeldet det skjenker i breddfulle skåler
Sunnhetens roser til gammel og ung.
Brystet det spenner og øynene stråler.*

ALFRED MADSEN

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

På vei til Turnerhytten.

Foto: Lauritz Bekker Karsen, Billedsamlingen UBB

29. februar 1908 ble den første Turnerhytten på Ulriken innviet med bl.a. følgende vers:

<i>Hurra for Dagen, vor Mærkedag.</i>	<i>hvorfor er vi nu her paa Fjeldets top,</i>
<i>Hurra for Hytten og det hele,</i>	<i>bevæget staar</i>
<i>vi stævnet er her til fælles Sag</i>	<i>vi her i aar,</i>
<i>til fælles Hygge i alle dele</i>	<i>Turnernes Hjem er reist paa Fjeldet</i>
<i>men dog vil Alvorstanker komme op,</i>	

Hyttens initiativtaker var Johan N.L. Blytt, Turnforeningens store mann. Midt på 1890-tallet hadde han bygget Valhalhytten på Storfjellet. Livet der ga han store opplevelser og han ønsket at idrettsvenner i Bergens Turnforening skulle få samme gleder – i egen hytte. Som sagt, så gjort. Tomt ble skaffet ved Langevannet i Vassdalen og arbeidet satt i gang i 1906.

Som fotografiet viser var det nærmest folkevandring til åpningen søndag 29. februar 1908. Turnerhytten ble revet i 1953 i reguleringsøyemed for vannforsyningen.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

VI STØTTER SELSKAPETS ARBEID

Fantoft Hagesenter –
Askøy Hagesenter

WIKHOLM

**Nygårdsgaten
Maling & Jernvare**

Hylland a.s

Maskinentreprenør
Telefon 950 46 043

Multiconsult

**Geitanger
Bygg a.s**

Jordalsv. 16 – 5105 Eidsvåg
Tlf. 55 95 33 09 – Fax. 55 95 33 10

«Skreddersteinen» ved Breistølen.

Foto: BT

I Skredderdalen, like nord for Breistølen, ligger to store steiner, nærmest for knauser å regne. «Skreddersteinen» og «Skomakersteinen» kalles de på folkemunne. Den første, som for øvrig også har gitt navnet til Skredderdalen, har også andre betegnelser; «Klokken 12-stein» og «Mariasteinen».

Førstnevnte navn kommer av det faktum at kjempesteinen etter sigende hver eneste dag klokken 12 og midnatt, snur seg rundt sin egen akse. Denne merkelige begivenheten skjer kun hvis ingen er til stede.

Det andre navnet har også en spesiell historie. På Breistølen drev i mange år Gudmund Bjørndal fra Fusa traktørsted og ølbryggeri. I området rundt steinene fant store drikkegilder sted. En gang ble en av deltakerne pære full og sovnet. Kameratene ville da spille svirebroren et puss. En av dem kledde seg ut i dameklær og «åpenbarte» seg for offeret da denne våknet av rusen og ble overbevist at han hadde sett selveste jomfru Maria. Etter den dagen åpenbarer den hellige jomfru seg år om annet på Breistølen.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til